

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

М. ӨТЕМІСОВ АТЫНДАҒЫ
БАТЫС ҚАЗАҚСТАН МЕМЛЕКЕТТІК
УНИВЕРСИТЕТІ

«ҒЫЛЫМ ОРДАСЫ» РМК ҒЫЛЫМИ КІТАПХАНАСЫ

**САБЫР
МҰРАТ
БӨКЕНБАЙҰЛЫ**

曹德旺

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ**

**МАХАМБЕТ ӨТЕМІСОВ АТЫНДАҒЫ БАТЫС
ҚАЗАҚСТАН МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ**

«ҒЫЛЫМ ОРДАСЫ» РМК ҒЫЛЫМИ КІТАПХАНАСЫ

Қазақстан ғалымдарының биобиблиографиясы

**САБЫР
МҰРАТ
БӨКЕНБАЙҰЛЫ**

Алматы

2014

УДК 01
ББК 91.9:80
С 12

С 12 Сабыр Мұрат Бөкенбайұлы: Биобиблиографиялық көрсеткіш / Құраст.: М.Қ. Әжіғалиев, педагогика ғылымдарының кандидаты, аға оқытушы; А.Н. Бекмашева, филология ғылымдарының кандидаты, доцент; Д.Ж. Құсайынова, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент. Жауапты редактор Ғ.Қ. Хасанов, филология ғылымдарының докторы, профессор. Жауапты шығарушы Р.О. Кәрібжанова, «Ғылым ордасы» РМК бас директоры. Ред.: Л.Д. Әбеннова (библиогр. және жалпы ред.), С.К. Майлыбай (ред.). – Алматы: РМК «Ғылым ордасы», 2014. – 110 б.: сур. [«Қазақстан ғалымдарының биобиблиографиясы» атты серия]

ISBN 978-601-7254-70-4

УДК 01
ББК 91.9:80

ISBN 978-601-7254-70-4

© «Ғылым ордасы» РМК
Ғылыми кітапхана, 2014

ОҚЫРМАНДАРҒА

Сіздердің назарларыңызға ұсынылып отырған «Қазақстан ғалымдарының биобиблиографиясы» сериясының жалғасы болып табылатын бұл көрсеткіш – филология ғылымдарының докторы, профессор, «Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы» атағының екі мәрте иегері **Мұрат Бөкенбайұлы Сабырға** арналған.

Басылымға ғалымның өмірі және қызметі туралы шолу, қоғамдық және ғылыми-педагогикалық қызметін сипаттайтын мәліметтер, оның еңбектері, оның жетекшілігімен және оппонентік етуімен қорғалған кандидаттық, докторлық және магистрлік диссертациялардың авторлары, ғалымның республикалық, халықаралық ғылыми форумдарда жасалған баяндамалары және ол туралы басылым беттерінде жарияланған пікірлер тізімі енгізілді.

Биобиблиографиялық көрсеткіште ғалымның еңбектері хронологиялық тәртіппен орналасқан: әр жылдың көлемінде әліпби ретімен – қазақ, орыс және шет ел тілдерінде жарияланған еңбектері беріліп отыр.

Кітап көмекші құралдармен қамтамасыз етілген, олар: шығармаларының әліпбилік көрсеткіші, ғалыммен бірлесіп жазған авторлар тізімі, ғалымның еңбектерінде аталып өткен есімдер көрсеткіші, этностар және тарихи-жағрапиялық атаулар тізімі, шығармалары жарық көрген деректер көрсеткіші.

Көмекші құралдарында сілтемелер хронологиялық көрсеткішіндегі еңбектердің рет сандық тәртібімен берілген.

ФИЛОЛОГИЯ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ, ПРОФЕССОР МҰРАТ БӨКЕНБАЙҰЛЫ САБЫРДЫҢ ӨМІРІ МЕН ҚЫМЕТІНІҢ НЕГІЗГІ КЕЗЕҢДЕРІ

Мұрат Бөкенбайұлы Сабыр 1964 жылы 27 тамызда Батыс Қазақстан облысы, Чапаев ауданы (қазіргі Теректі), Аңқаты ауылында дүниеге келген.

1981. Батыс Қазақстан облысы, Чапаев ауданы, Аңқаты орта мектебін бітірген. Сол жылы Аңқаты асыл тұқымды мал заводына суретші-безендіруші болып жұмысқа қабылданған.

1982-1984. Кеңес Армиясы қатарында жауынгерлік міндетін атқарған.

1985-1990. С.М. Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетінің филология факультетінің студенті. «Қазақ тілі мен әдебиеті, араб тілі» күндізгі бөлім.

1990. Қазақ ССР халыққа білім беру министрлігінің жолдамасымен А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтының «Қазақ тілі» кафедрасының оқытушысы қызметіне қабылданды (бүгінгі М. Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университеті).

1992. Стажер-ізденуші қызметіне ауыстырылды.

1993-1995. ҚР ҰҒА Ұйғыртану институты шығыстану орталығының аспирантурасының күндізгі бөлімінде оқыды.

1994. Құтыптың «Хұсрау уа Шырын» поэмасының тіліндегі – мақ, -мек, -дай, -дей афикстері жайында тұңғыш ғылыми мақаласы жарияланды. (ҚР ҰҒА хабарлары, №6. – 1994. Алматы).

1995. «Хұсрау мен Шырын» поэмасының тіліндегі реликті тұлғалар (XIV ғасыр)» тақырыбында кандидаттық диссертациясын табысты қорғады,

– Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым Академиясы Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты мамандандырылған кеңестің шешімімен **филология ғылымының кандидаты** ғылыми дәрежесі берілді.

1996-2000. Филология факультеті «Қазақ тілі мен әдебиеті» кафедрасының меңгеруші.

2000. Қазақстан Республикасының Ғылым және жоғары білім министрлігі Жоғары аттестациялық комиссия төралқасының шешімімен тіл білімі мамандығы бойыша доцент ғылыми атағы берілді.

2001-2003. Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің филология факультетінің докторанты.

2004. М.Өтемісов атындағы БҚМУ-дың «Қазақ әдебиеті және шығыстану» кафедрасының доценті.

2004. Қазақстан Республикасы білім беру ісінің құрметті қызметкері.

2005. «Орта түркі тілі лексикасы мен қазақ тілі лексикасының сабақтастығы (XIV ғасыр жазба ескерткіштері негізінде)» атты тақырыпта докторлық диссертациясын табысты қорғады. (мамандығы-10.02.06.-түркі тілдері).

– Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Білім және ғылым саласындағы қадағалау және аттестаттау комитетінің шешімімен филология ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесі берілді.

– БҚО Білім басқармасы аттестация комиссиясының 29 наурыздағы шешіміне сәйкес №311 бұйрықпен қазақ тілі пәнінің жоғары санатты мұғалімі деген біліктілік берілді.

– Батыс Қазақстан гуманитарлық академиясының оқу және ғылыми жұмыс жөніндегі проректоры

2006. «Мемлекеттік тіл: білім және саясат» атты республикалық ғылыми-практикалық конференция ұйымдастырды.

2007 және **2012** жылдары «Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы» мемлекеттік грантының иегері.

– «Ғасырлар тоғысындағы түркі өркениеті: саясат, экономика және мәдениет» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция ұйымдастырды.

– М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінің «БҚМУ хабаршысы» журналының редакция алқасының мүшесі.

– Халықаралық «Қазақ тілі» қоғамының БҚО-тық филиалы Төралқасының тұрақты мүшесі

– БҚО әкімдігі Батыс Қазақстан облыстық Тілдерді дамыту басқармасының «Ағартушы» мемлекеттік тілді оқыту орталығы МКК жанындағы Ғылыми-әдістемелік Кеңестің тұрақты мүшесі.

– КСРО Халық артисі, Мемлекеттік сыйлықтардың лауреаты, профессор, көрнекті дирижер Шамғон Сағаддинұлы Қажығалиевтың 80 жасқа толу мерейтойына арналған «Әуендер сөйлегенде жыр тілімен...» атты шығармашылық кешті ұйымдастырып, сценарийлік бағдарламасын жазып, облыстық драма театрда кешті жүргізді (17.09.2007).

– Қазақстан Жазушылар Одағының мүшесі, ақын, журналист Айтқали Нәріковтың шығармашылық қызметіне 45 жыл толуына арналған «Желмая жылдар» атты әдеби-сазды кештің сценарийлік бағдарламасын жазып, Ғ.Құрманға-

лиев атындағы облыстық филармонияда кешті жүргізді (18.10.2007).

2008. ғылыми жұмыс және халықаралық қатынастар жөніндегі проректор.

– әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің 10.02.02. – қазақ тілі және 10.02.06 – түркі тілдері мамандықтары бойынша филология ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін беретін Д14 А.01.23 диссертациялық кеңесінің мүшесі.

2009. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Білім және ғылым саласындағы қадағалау және аттестаттау комитетінің шешімімен тілі білімі мамандығы бойынша **профессор** ғылыми атағы берілді.

– «Жаңа ғасырдағы түркітану: рухани құндылықтарды сақтау және зерттеу мәселелері» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция ұйымдастырды.

– **2009-2011** жылдарға жоспарланған іргелі ғылыми зерттеулер бойынша «Түркілік рухани мұра – әлемдік өркениеттің құрамдас бөлігі» ғылыми жобасының жеңімпазы;

– **2009-2011** жылдарға жоспарланған «Қазақ тілінің тарихи лексикасының даму кезеңдері және трансформациялық өзгерістердің ғылыми теориялық негіздері» атты ғылыми жобаны жеңіп алған ұжымның мүшесі.

2010. ҚР БҒМ «Дарын» республикалық ғылыми-практикалық орталығы ұйымдастырған Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінен «Қазақстан – ата жұртым, қасиетім – ана тілім» VII Халықаралық олимпиадасының әділ қазыларының мүшесі.

– Қазақстан халқы Ассамблеясының 15 жылдығына орай Батыс Қазақстан облысының Қазақстан халық асамблеясы

бейбітшілік, достық пен рухани келісімді нығайту, сонымен қатар Жайық өңірінің өскелең ұрпағын қазақстандық патриотизм және төзімділік бағытындағы тәрбие ісіне үлес қосқандығы үшін Облыс әкімі Б.Ізмұхамбетов Алғыс хатпен марапаттады.

– Халықаралық «Қазақ тілі қоғамы» қоғамдық бірлестігінің Орал қалалық филалының төрағасы.

– Халықаралық «Қазақ тілі» қоғамдық бірлестігі БҚО-тық филалы Төралқасының мүшесі және БҚО қоғамдық ұйымдары өкілдерінен құрылған мемлекеттік тіл саясатын іске асыру жөніндегі Қоғамдық кеңестің мүшесі.

– Ақын Қадыр Мырза Әлидің 75 жылдық мерей тойына арналған әдеби кешті облыстық филармония залында жүргізді. Кешке мерей той иесі, халық жазушысы Қадыр Мырза Әлидің өзі қатысты.

2011. Қазақстан Республикасы Президентінің «Болашақ» халықаралық стипендиясының иегері.

– Түркия Республикасы, Стамбул қаласындағы Мармара университетінің Түркітану ғылыми-зерттеу институтында ғылыми тағылымдамадан өтті.

– Стамбул қаласы, Зайтунбурны аудан әкімшілігінің шақыруымен Иоресел Гүнләр атты әдеби-фольклорлық шараға қатысты.

– М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінде өткізілген «Қазақ мемлекеттілігі: жарқын бет бұрыс, жойқын ұмтылыс (1991-2011 жж.)» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция жұмысына Түркия Республикасы, Стамбул қаласынан онлайн жүйесі бойынша қатысып, «Қазақстан тәуелсіздігінің басты тірегі – мемле-

кеттік тіл» атты баяндама оқыды (қараңыз: [https:// www.youtube.com / watch?v=yNoVwzAVkjg](https://www.youtube.com/watch?v=yNoVwzAVkjg)).

– Стамбул қаласы, Зайтунбурны ауданындағы Қазақ түркілері орталығында қазақ және түрік жастарына 6 ай қазақ тілінен дәріс берді (01.11.2011-27.02.2012).

– Стамбул қаласы, Мармара университетінің филология факультетінің 2 курс студенттеріне қазақ ауыз әдебиетінен дәріс оқыды.

– Стамбулда өткен Татар ақыны Ғабдулла Тоқайдың 125 жылдығына арналған конференцияға қатысып, ақынның Орал қаласындағы өмірі, оның шығармашылығының қазақ поэзиясына әсері хақында сөз сөйледі. Түркияның ТРТ арнасына сұхбат берді (18.11.2011).

– Түркияның Ыстамбұл университетінде «Қазақстан тәуелсіздігінің 20 жылдығындағы қазақ әдебиеті және профессор Немат Келімбетовтің еңбектері» атты конференцияға қатысып, баяндама жасады (19.11.2011).

– Стамбул қаласының Айдын университетінде Түрксойдың ұйымдастыруымен өткізілген Қасым Аманжоловтың 100 жылдық мерейтойына арналған конференцияға қатысып, ақын поэзиясындағы өршілдік, тәуелсіздік рухы хақында ғылыми пікір білдірді (25.11.2011).

– Қазақстан Республикасының Түркиядағы бас елшісі Ж.К.Түймебаевтың арнайы шақырыумен Қазақстан Республикасы Парламент Сенатының басқармасы Қайрат Мәминнің қатысуымен Анкарада өткізілген Қазақстан Республикасының тәуелсіздігінің 20 жылдығына арналған салтанатты кешке қатысты (29.11.2011).

– Түрік дүниесін зерттеу орталығының директоры Туран Язған ақсақалдың шақыруымен Түрік дүниесін зерттеу орталығының «Тарих және Мәдениет журналының» 300 санының шығуына арналған жиналысқа қатысты (24.12.2011).

– Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2011 жылғы 21 желтоқсандағы №537 бұйрығымен Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетіндегі 050505 – Аймақтану; 050205 – Филология: түрік филологиясы мамандықтары бойынша Мемлекеттік аттестаттау комиссиясының төрағасы.

– Туған ауылындағы Аңқаты жалпы орта білім беретін мектебі ұжымы арнайы шақырып, «Тіл мен тарих тағылымы» атты кездесу кешін өткізді.

– БҚО қоғамдық ұйымдары бастамасымен құрылған Тіл саясаты жөніндегі Қоғамдық кеңес төрағасы.

2012. Түркияның Измир қаласына іс-сапарға барды. Егей университеті Түрік дүниесін зерттеу институтына барып, көптеген ғалымдармен танысты. Институт директоры Фикрет Түрікмен мырзамен және жазба ескерткіштер мәселесін қарастырып жүрген бір топ ғалымдармен, атап айтсақ профессорлар: Гурер Гүлсевин, Туран Гокше, Осман Каратай, Мәтин Арикандармен тығыз танысып, ғылыми мәселелермен пікірлесіп, тәжірибе алмасты.

– Мармара университеті магистранттарына «Ресейдегі түркі тілдерінің зерттелуі» тақырыбында түрікше лекция оқыды.

– ТӨМЕР тіл курсында 2 ай оқыды.

– Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі Тіл комитеті Қазақстан халқы тілдерінің XIV респу-

бликалық фестиваліне орай Мемлекеттік тіл саясатын жүзеге асыруға қосқан үлесі үшін Алғыс хатпен марапаттады.

– Түркия Республикасындағы «Калем» халықаралық педагогика және гуманитарлық білім журналының сала редакторы.

– Түркия Республикасы, Синоп қаласында 2012 жылдың 1-3 қазан күндері өткізілген «Халықаралық Түрік Мәдениет географиясындағы педагогика білімі зерттеулері симпозиумының» Ақылдастар Кеңесінің мүшесі ретінде симпозиумның жоғары деңгейде өтуіне ат салысты.

– «Профессор Н.Ф.Катанов және түркітану мәселелері» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференцияны жоғары деңгейде ұйымдастырды.

– Ол М. Өтемісов атындағы БҚМУдің «БҚМУ хабаршысы» журналының редакция алқасының мүшесі.

– Қорқыт ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетінде 2011-2012 оқу жылында мемлекеттік аттестаттау комиссиясының төрағасы.

– Орал қалалық «Қазақ тілі» қоғамының төрағасы.

– БҚО әкімдігінің МКҚК «Мемлекеттік қызметшілерді қайта даярлау, біліктілігін арттыру және мемлекеттік тілді оқыту Орталығының» Ғылыми-әдістемелік Кеңесінің мүшесі.

– Саха Республикасы, Якутск қаласында өткен «Мәдени әр түрлілікті сақтау: ЮНЕСКО жауһарлары Олонхо жерінде» атты халықаралық симпозиумға қатысып, баяндама жасады (11-12.06.2012).

2013. «Ахмет Байтұрсынұлы және заманауи білім беру мәселелері» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференцияны ұйымдастыруға мұрындық болды. (11-12.04.2013).

– «Исатай мен Махамбет: ізденістер, зерттеулер, көзқарастар» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференцияны ұйымдастыруға мұрындық болды. (27.05.2013)

– Ресей Федерациясы, Башқұртстан Республикасындағы Ресей ғылым академиясының Уфа ғылыми орталығында өткізілген «Актуальные проблемы диалектологии языков народов России» атты XIII халықаралық конференцияға қатысып, баяндама жасады. (13-14.09.2013)

– Түркия Республикасы, Ескишехер қаласында өткізілген «Түрік дүниесінің мәдени құндылықтары» атты халықаралық симпозиумның жұмысына қатысып, түрік тілінде баяндама жасады. (4-8. 11.2013)

– ҚР БҒМ-нің №515 бұйрығымен Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті бойынша Мемлекеттік аттестаттау комиссиясының төрағасы болып бекітілді.

2014. ҚР БҒМ, Академик Е.А.Бөкетов ат. Қарағанды мемлекеттік университеті ұйымдастырған, филология ғылымдарының докторы, профессор Хайролла Мырзағалиұлы Нұрмұқановтың 85 жылдығына арналған республикалық ғылыми-практикалық конференцияға қатысып, баяндама жасады (11-12.04.2014).

– Ресей Федерациясы Мәдениет министрлігі, Саха Республикасы (Якутия), ЮНЕСКО, М.К.Аммосов атындағы Солтүстік-Шығыс федеральді университеті ұйымдастырған, Якутск қаласында «Ыссах» ұлттық мейрамына орайлас өткізілген **«Языковое и культурное разнообразие в киберпространстве»** атты III халықаралық конференцияға қатысып, баяндама жасады (28.06-03.07.2014).

ПРОФЕССОР МҰРАТ БӨКЕНБАЙҰЛЫ САБЫРДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ, ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫҚ ҚЫЗМЕТІ ТУРАЛЫ ҚЫСҚАША ОЧЕРКИ

Филология ғылымдарының докторы, профессор, «Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы» атағының екі мәрте иегері Сабыр Мұрат Бөкенбайұлы Батыс Қазақстан облысы, Чапаев ауданы (кейіннен Ақжайық, бүгінде Теректі ауданы), Аңқаты кеңшарында қарапайым отбасында 1964 жылы 27 тамызда дүниеге келген. Әкесі – Сабырұлы Бөкенбай қарапайым жұмысшы, шаруа баққан, жылқы ұстап, бие байлаған адам. Жасында атбегі, әнші, сері болып, палуанға түскен, шешесі – Төлекешқызы Гүлжан жұмысшы, шаруа болған.

Аңқаты орта мектебін 1981 жылы үздік бітірген Мұрат Бөкенбайұлы арман қуып, Алматы қаласына оқуға аттанады. Бірақ екі жыл қатарынан оқуға түсе алмайды да, ауылда суретші-безендіруші болып жұмыс жасайды. 1982-1984 жылдары Кеңес Армиясы қатарында жауынгерлік міндетін атқарады. 1985 жылы С.М. Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетінің филология факультетіне оқуға түсіп, 1990 жылы «филолог, қазақ тілі мен әдебиеті және араб тілінің оқытушысы» мамандығы бойынша бітіріп шығады. Осы жылы Қазақ ССР халыққа білім беру министрлігінің жолдамасымен А.С. Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтына (бүгінгі М.Өтемісов ат. БҚМУ) жұмысқа келді. Жас маман педагогикалық жұмыста өзіне өзі талап қойғышытымен, жан-жақты білімділігімен көзге түседі. 1992 жылы стажер-ізденуші қызметіне ауыстырылады.

1993 жылы ҚР ҰҒА Ұйғыртану институты шығыстану орталығының аспирантурасының күндізгі бөліміне оқуға түседі. Профессор Арсен Ибатовтың жетекшілігімен 1995 жылы «Хұсрау мен Шырын» поэмасының тіліндегі реликті тұлғалар (XIV ғасыр)» тақырыбында кандидаттық диссертациясын табысты қорғады. Аспирантураны бітірген соң М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетіне келіп, аға оқытушы, кафедра меңгерушісі болып қызмет атқарады. 2000 жылы доцент ғылыми атағын алады. 2001 әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің докторантурасына түседі.

2004 жылы педагогикалық қызметі үшін Қазақстан Республикасы білім беру ісінің құрметті қызметкері белгісімен марапатталады. 2005 жылы филология ғылымдарының докторы, профессор Берікбай Сағындықұлының ғылыми кеңесшілігімен «Орта түркі тілі лексикасы мен қазақ тілі лексикасының сабақтастығы (XIV ғасыр жазба ескерткіштері негізінде)» атты тақырыпта докторлық диссертациясын табысты қорғады. Осы жылы Батыс Қазақстан гуманитарлық академиясының оқу және ғылыми жұмыс жөніндегі проректоры болып, жұмысқа кіріседі.

М.Б. Сабырдың ғылыми еңбектерінің тақырыбына көз салсақ, зерттеу алаңының кең екенін көреміз. Ол тіл білімінің әр саласына үн қосып отырады. Отандық түркітанудағы және әлемдік медиевистикадағы мәшһүр ғалымдар Э.Наджип, Ә.Құрышжанов, Б.Сағындықұлының заңды ізбасары болып, түркітанушы ретінде қалыптасты. Тіл тамырын терең зерттей жүріп, *орта ғасыр жазба ескерткіштерінің тілін зерделеді, түркітану (түркология) алтайтану (алтаистика), түбір-*

тану, қазақ тілі тарихы, тарихи лексикология, тарихи фонетика, тарихи грамматика, этимология, ономастика, фразеология, паремиология, мемлекеттік тіл саясаты, ежелгі дәуір әдебиеті, тұлғатану сияқты салаларға қалам тартты.

Орта ғасыр жазба ескерткіштерін зерттеу ісіне құлшына кірісуі профессор Арсен Ибатовтың жетекшілігімен басталды. 1995 жылы қорғалған *«Құтыптың «Хұсрау мен Шырын» поэмасының тіліндегі реликті тұлғалар (XIV ғ.)»* тақырыбында кандидаттық диссертациясы елеулі еңбек болды. Орта ғасырларда қыпшақ-оғыз тілінде араб графикасы арқылы жазылған жазба жәдігерлік, қазақ тілінің тарихи қайнар көздерінің бірі. М.Б. Сабыр зерттеу еңбегінде түбірлердің қалыптасу, даму жолдарын ескерткіш тіліндегі деректермен салыстыра зерттеп, реликті тұлғаларды анықтаған. Бұл еңбек қолданбалы – практикалық мәні зор және қазақ тілі тарихи грамматикасына, оның ішінде түбіртану мәселесіне қосылған тың үлес. Ғалым академик Ә.Т. Қайдаров, профессор Ж.А. Манкеева сында ғалымдар қалыптастырған түбіртанудың теориясына сүйене отырып, қазіргі қазақ тілі тұрғысынан ескерткіш тіліндегі көмескіленген түбірлерді *реликті түпкі түбір, реликті түбір-негіз, реликті туынды негіз* деп қарастырады. «Реликті тұлғалар тарихи тұрғыдан белгілі бір көне дәуірде бір жағынан өз алдына дербес қолданылған түбір болса, екінші жағынан сөз тудыратын өнімді жұрнақтар ретінде сөзжасамға белсене қатысқан. Бірақ қазіргі дәуірде лексикалық мағынасы жоқ, этимологиялық тұрғыдан анықталатын құбылысқа айналған. Сондай-ақ олар қазіргі тілдің өмір сүруіне, дамуына

өзек болып тұрған және тарихтың ұзын жолында фоно-морфо-семантикалық өзгерістерді бастан кешкен тұлға», – деп өз тұжырымын ұсынады. Белгілі түркітанушы Ә. Құрышжанов бұл зерттеуді «Бұл еңбек қазіргі қазақ тіл білімі мен түркітану ғылымына өз жаңалығын ала келген бірқатар айтулы жұмыстардың қатарына жатады. Өзіндік ғылыми жаңалықтары дау тудырмайды. Қазіргі қазақ тілінде қалай жасалып, қалай қалыптасқандығы белгісіз толып жатқан сөздердің структурасын (қаңқасын) осы диссертацияда көрсетілген әдістер арқасында ғана айқындап біліп алуға болады», - деп бағалады. М.Б. Сабырдың түбіртану мәселесіне арналған мынадай мақалаларын атап өтуге болады: 1) *Құпиясы мол түркі түбірі* // «Зерде» журналы, №4, 1995. 25-27 б.; 2) Құтыптың *«Хұсрау уа Шырын» поэмасының тіліндегі көне туынды негіздер* // «Ізденіс», №3, 1995. 9-12 б.; 3) Хорезмидің *«Мұхаббат-наме»* поэмасындағы реликт түбірлер // *Ізденіс*, №3, 1998, 17-21 б.; 4) *Б.М. Юнусалиев жана түрк уңғу сөздөрүнүн маселелери* // Адабий гезети. Қырғызстан. №35-36. 2002, қазан.

«Орта түркі тілі лексикасы мен қазақ тілі лексикасының сабақтастығы (XIV ғасыр жазба ескерткіштері негізінде)» атты монографиясы «Қазақ университеті» баспасынан 2004 жылы жарық көрген болатын. Осы тақырыптағы докторлық диссертация 2005 жылы сәтті қорғалды. Бұл зерттеу еңбекте ескерткіштер лексикасы мен қазақ тілі лексикасының ұқсастықтары, диахрондық тұрғыдан байланыстылығы, айырмашылықтары саралана келе ғасырдан ғасырға ұласқан тіл сабақтастығы анықталған. Жазба ескерткіштер тілінің қазақ тіліне қатысы, жақындығы нақты

тілдік деректермен көрсетіліп, байырғы сөздер мен қазіргі сөздердің лексика-семантикалық ұқсастықтары жан-жақты зерттелген. Жазба мұрағаттар тілі қазіргі қазақ әдеби тілінің алғашқы бой көрсетуі, бастауы екендігі дәлелденген. М.Б. Сабырдың зерттеу еңбегінің теориялық-практикалық мәні зор. Тарихи лексикология, тарихи грамматика, қазақ әдеби тілі пәндерінде қолдануға әбден болады.

2003 жылы «Қазақ университеті» баспасынан шыққан *«Құтыптың «Хұсрау мен Шырын» поэмасы және оның тілі»* атты монографиясы толықтырылып, 2013 жылы *«Құтыптың «Хұсрау мен Шырын» поэмасының лексика-грамматикалық сипаты»* деген атпен қайта жарық көрді (Орал, «Ағартушы», 276 б.) Монографияда XIV ғасырда жазылған Алтын Орда дәуірінің құнды жазба ескерткіші Құтыптың «Хұсрау мен Шырын» поэмасының тілі жан-жақты зерттелген. Қазақ тілінің қайнар көзі болып табылатын бұл жәдігерліктің дыбыс жүйесі, орфографиялық ерекшеліктері, лексикалық қабаттары, тұрақты тіркестері, реликт түбір тұлғалары, морфологиялық көрсеткіштері қазіргі қазақ тілі деректерімен салыстырыла қарастырылып, көне қыпшақ тілінде жазылған жәдігерліктің қазақ тіліне бір табан жақын екені анықталған. Сонымен қатар «ХШ» поэмасы ежелгі дәуір әдебиетінің мұрасы ретінде қарастырылып, поэмадағы эпостық сарындар екшеленіп, орта ғасырда өмір сүрген қыпшақ ақыны Құтып пен қазақтың бас ақыны Абай арасындағы рухани үндестік, сөз саптауларындағы ұқсастық, тарихи тамырластық терең ашылған. Ғалымның осы салада жазылған *Түркі халықтары әдебиетіндегі Көкбөрі бейнесі* // Ұлағат. №1-2.1998, 51-56 б.; *Түркі поэзиясындағы «Хұсрау*

уа *Шырын» сарыны»* // Жалын» журналы, №3-4, 1995, 227-230 б. мақалаларының маңызы зор.

Түркітану. Түркітану кең байтақ Еуразия кеністігін жайлаған түркі халықтарының тілін, тарихын, фольклорын, мәдениетін зерттейтін кешенді ғылым. ХХІ ғасыр деңгейінде түркітану тек гуманитарлық ғылым болып қала алмайтынын өмірдің өзі көрсетіп отыр. Бұл қоғамның кемелденуінен туған қажеттілік. Елордамыз Астана қаласында «Түркі Академиясының» ашылуы түркітану ғылымының аясын кеңейтті. Жоғары оқу орнында «Түркітануға кіріспе» пәнінен дәріс оқитын М.Б. Сабырдың қашанда өзіндік тұжырымдары бар. Оның Н.Садуақаспен авторлық бірлікте 2007 жылы жазған *«Көне түркі тілі»* атты оқу-әдістемелік құралы тіл тарихы үшін аса қажетті еңбек. «Көне түркі тілі» пәнінің негізгі нысаны Орхон-Енисей жазба ескерткіштерінің алфавиті, графикалық белгілері, дыбыстық ерекшелігі, орфографиясы т.б. мәселелер болып табылады. Түркі тайпалары артына өшпес мұра етіп қалдырған жазба ескерткіштерді оқу бүгінгі әдеби тіліміздің тарихын зерделеуге, қазіргі қазақ тіліндегі теориялық мәселелерді шешуге мүмкіндік туғызады. Сондықтан бұл оқу-әдістемелік құралдың негізгі мақсаты көне түркі тіліндегі жазба ескерткіштер түрлерін оқытып, олардың текстерін оқу әдістемесін меңгертіп, тілдік ерекшеліктерін оқып-үйрену жолдарын үйрету.

Түркітану мәселелеріне арналған мына еңбектерін атап өтуге болады: *Көне түркі және орта түркі тілдері арасындағы сабақтастық* // Байырғы өркениеті: жазба ескерткіштер. Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 10 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-теориялық конференция

материалдары. Астана, 2001, 337-341 б.; *Көне түркі жазба ескерткіштеріне сүйеніп қазақ тілін тереңдетіп оқыту мәселелері* // Жаңа ғасырдағы Қазақстанның тілдік кеңістігі және әлемдік лингвистиканың өзекті мәселелер. Халық. ғыл. конф. матер. Алматы, 2008, 125 б.; *Жаңа ғасырдағы түркітанудың өзекті мәселелері* // Жаңа ғасырдағы түркітану: рухани құндылықтарды сақтау және зерттеу мәселелері. Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конф. Орал, 2009, *Түркітанудың пән аралық байланыстары және көкейкесті мәселелері* // Түркі әлемі: тіл, қоғам, мәдениет. Халықаралық ғылыми-тәж. конф. Алматы, 2009. 96-100 б. Түркі тілдерін тереңнен қарастырып жүретін ғалымның жазбаларынан түрікшілдігін аңғарамыз. Ол «Түрікшілдік ХХІ ғасырда жанандану тасқынына жұтылып кетпес үшін этностық тегі бір, мақсат-мүддесі бір түркі тектес ұлттардың бір мақсатқа жұмылуы», – дей келіп ортақ мақсат ұстанған жоспарлы зерттеулер жүргізу қажеттігін ескертеді.

Алтайтану (алтаистика) түркі тілдері мен алтай тобына жататын моңғол, тұңғыс-манжұр, жапон, корей тілдері туыстығын тарихый-салыстырмалы әдіс арқылы зерттейтін ғылым десек, бұл салада да профессор М.Б. Сабырдың өзіндік үлесі бар. 1) *Қазақ, монғол тілдеріне ортақ бір буынды түбірлер* // Профессор Н.Оралбаева және қазақ тіл білімінің мәселелері. Ғылыми-теориялық конференция материалдары. Абай ат. АлМУ, Алматы. 1998, 52-54 б.

2) *Қыпшақ жазба ескерткіштерінің тіліндегі монғол элементтері* ҚазҰУ Хабаршы. Филология сериясы. №9 (60). 2002,114-116 б.; 3) *Отголосок языкового родства тюрко – монгольских языков* // ҚазҰУ Хабаршысы, Филология се-

риясы №9 (108). 2007. Бұл мақалаларда қазақ және монғол тілдеріне ортақ бір буынды түбірлер анықталып, екі тілдің генетикалық төркіндігі жан-жақты ашылған.

Қыпшақтану. Ғалым қазіргі таңда «Қыпшақтану» проблемасымен айналысып, кешенді зерттеу жүргізуде. Қазақ тілінің, қазақ ұлтының бастауларын көне түркі заманынан бастау алып, орта ғасырларда дәуірлеген қыпшақтар қауымдастығынан іздейміз. Қыпшақтар қауымдастығы, олардың тарихы мен мәдениеті туралы соңғы кездерде жазылған тарихи, лингвистикалық еңбектер қыпшақтану саласының түркітанудан бөлініп шыға бастағанын көрсетеді. Қыпшақтану түркітанудың құрамдас бөлігі болғанымен, өзіндік бағыт-бағдары, мақсат-мүддесі бар сала. Қыпшақтану – далалық көшпелі өркениеттің қыпшақтық тарихын, ділін, этнографиясын, мәдениетін т.б. қырларын тұтас зерттеуді көздейді. «Қыпшақтанудың» негізгі теориялық бағыттарының басым саласы орта ғасырларда көне қыпшақ әдеби тілінде жазылған шығармаларды лингвистикалық тұрғыдан кешенді зерттеу ісі болып табылады. М.Б. Сабырдың зерттеу жұмыстарының негізгі мақсаты мұрағаттар тілін жекелеген қыпшақ тілдерімен салыстыра зерделей отырып, көне қыпшақ әдеби тілінің бүгінгі мұрагері қай тіл екенін анықтау. Осы тұрғыда мынадай еңбектерін атап өтуге болады: *Қазақ тілі тарихын зерттеуде қыпшақ жазба ескерткіштерінің рөлі* // Батыс Қазақстан гуманитарлық академиясының хабаршысы. №1-2. Орал, 2006, 40-43 б.; *Қыпшақтану көкжиектері және мемлекеттік тіл ұстанымдары* // Мемлекеттік тіл – білім және саясат. Республикалық ғылыми-практ. конф. Материалдары, Орал, 2006, 50-53 б.; *Көне қыпшақ жазба*

ескерткіштерін зерттеудің өзекті мәселелері // Еуразия қыпшақтары: тарих, тіл және жазба ескерткіштері. Халықаралық ғылыми теор. конференция, Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ, Астана қаласы, 2013 жыл, 152-159 б. Ғалымның 2008 жылы «Ағартушы» баспасынан жарық көрген *«Көне қыпшақ жазба ескерткіштерінің тілі»* (Орал, Ағартушы, 2008, 236 б.) атты оқу құралының маңызы зор. Кітап «Алғы сөзінде» мынадай тұшымды ойлар айтылған: «Түркітануда қазақ тілі түркі тілдерінің қыпшақ тобында қарастырылады. Қыпшақ тобындағы тілдер өз бастауын монғол шапқыншылығына дейін қимақ мемлекетінің (IX-XI ғ.) құрамында болған қыпшақ қауымдастығынан алады. Қыпшақ тайпалары Қытай қорғанынан бастап Шығыс Түркістан, Алтай таулары, Орта Азия, Еділ аймағы, Алтын Орда, одан әрі Еуропаға дейін тарады. XIII-XV ғасырларда қыпшақ тілі Алтын Орданың ресми және әдеби тіліне айналды. Көне қыпшақ тілінің құрамында оғыз, қарлұқ элементтері бар екенін жоққа шығара алмаймыз. Бірақ гегемондық рөл атқарған қыпшақтардың саяси салмағын ескере отырып, жәдігерліктердің сөздік құрамын сараласақ қыпшақ элементтері әлде қайда мол, 70-80% пайызды құрайды. Өз тұсында халықаралық тілге айналған біртұтас қыпшақ тілі кейін Алтын Орда күйреп, Астрахан, Қазан, Ноғай, Өзбек, Қазақ хандықтары пайда болған тұста жеке халықтар тіліне ыдырады. Көне қыпшақ тілі қазақ тілінің негізгі бір арнасы. Байырғы қыпшақтардың заңды мұрагері – бүгінгі қазақтар».

Фразеология және паремиология. Ғалым ескерткіштер тіліндегі фразеологизмдер мен мақал-мәтелдерді зерттеуге көңіл бөлген. М.Б. Сабыр зерттеулерінде жазба мұрағаттар

тіліндегі тұрақты тіркестердегі қазақы мотивтер, ұлттық таным-түсінік анықталып, тұрақты тіркестер тек екінші бейнелік атау емес, мәдени, рухани дамудың көрінісі екені анықталған. Жазба жәдігерліктер тіліндегі мақал-мәтелдер, қанатты, нақыл сөздер бүгінгі тіліміздегі баламаларымен салыстырыла зерттеліп, даналық ойлардың жалғастығы көрсетілген. Оның осы тұрғыдағы көптеген мақалаларының маңызы зор. Атап айтсақ: *Орта ғасыр жазба ескерткіштеріндегі сөз тіркестері* // Қазақстан жоғары мектебі. №3. 2002, 249-252 б.; *Мақал-мәтелдер бойындағы сабақтастық* // ҚазҰУ Хабаршы. Филология сериясы. № 9 (71). 2003, 75-77 б.; *Жазба ескерткіштер тіліндегі ақыл-нақыл сөздердің рухани құндылығы* // Нұрмұқанов оқулары. Респ. ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. Қарағанды, 2010, 10-13 б. Бұдан басқа осы салада жарық көрген «*Түркілік мұра: дәстүр және сабақтастық*» атты ғылыми-зерттеу еңбегінің (ұжымдық монография, Абай ат. ҚазҰПУ, 2012. 114 б), «*Орта ғасыр жазба ескерткіштеріндегі фразеологиялық және парамологиялық қордың этномәдени сипаты*» (Ж.Исинамен бірлікте; Орал, Ағартушы, 2013, 198 б.) атты монографиясы өзекті ғылыми тұжырымдарға толы.

Бұл ғылыми зерттеулерде орта ғасыр жазба жәдігерліктерінің тіліндегі тұрақты тіркестердің этномәдени сипаты, мақал-мәтелдердің кумулятивтік қасиеті, фразеологизмдер мен мақал-мәтелдердің құрылымы мен грамматикалық сипаты, қанатты сөздердің этнолингвистикалық мәні зерттелген. Ескерткіштегі тұрақты тіркестер мен қазіргі қазақ тіліндегі тұрақты тіркестерінің ұқсастықтарын, диахрондық

тұрғыдан байланыстылығы, айырмашылықтары сараланған. Мақал-мәтелдердің кумулятивтік қасиеттері айқындалып, ұрпақ жалғастығы мен ұлт сабақтастығының маңыздылығы дәлелденген.

Қазақ тілі тарихы ғалымның шұқшия зерттеп жүрген саласы. Қазақ халқының тілі XV ғасырда қазақ өз алдына хандық құрып, іргелі ел болған кезеңінен басталған жоқ. Қазақ халқының тілі – XV ғасырға дейін де болған тіл. Қандай да тіл болмасын ол өз халқының өсу, даму жолымен, тарихымен тығыз байланысты. Тіл тамырын тереңнен іздеген ғалымның қаламынан біршама еңбектер туындады: 1) *Көне қазақ тілі жайында* // Филологияның өзекті мәселелері: К.Ахановтың 70 жылдығына арналған респ-қ ғыл.-теориялық конф-ң материалдары. Алматы, 1998, 50-52 б.; 2) *Тіл тамыры тереңде* // ҚазҰУ Хабаршы. Филология сериясы. № 18 (52). 2002, 31-35 б.; 3) *Ғабит Мүсірепов және қазақ тілі тарихы* // ҚазҰУ Хабаршы. Филология сериясы. №6 (57). 2002, 116-118 б. 4) *Жазба ескерткіштер тілі негізінде қазақ тілі тарихын жүйелеу мәселесі* // Ізденіс. № 4. 2003, 149-154 б.; 5) *Анализ процессов формирования казахского языка (в историко-лингвистическом аспекте)* // ҚазҰУ хабаршы. Филология сериясы. №3 (102). – 2007, 157-162 б. 6) *Yazılı anıtlardaki kazak dilinin tarihi* (жазба ескерткіштердегі қазақ тілінің тарихы) Түркі дүниесін зерттеу журналы, Стамбул, 2013 ақпан, 161-169 б.

М.Б. Сабыр осы еңбектерінде жазба ескерткіштердің тіліне сүйене отырып, тіл тарихының ұзын жолындағы мына тілдік кезеңдерді жіктеп көрсетеді:

- 1) V-X ғ.- ежелгі түркі әдеби тілі
- 2) X-XV ғ.- орта түркі әдеби тілі
 - а) орта түркі әдеби тілінің арғы-чығыл варианты
 - б) орта түркі әдеби тілінің қыпшақ варианты
 - в) орта түркі әдеби тілінің оғыз варианты
- 3) XV -XVI ғ.- шағатай әдеби тілі
- 4) XVII-XIX ғ. – байырғы қазақ жазба әдеби тілі
- 5) XIX-XX ғ. - жаңа қазақ жазба әдеби тілі

«Қазіргі қазақ тілі сонау көк найзалы, жарау атты көк түріктер тасқа қашап жазған Орхон-Енисей бітіг жазуларынан бастау алып, бірнеше тілдік кезеңдерді бойынан өткізіп, орта түркілік қыпшақ тілінің заңды жалғасы ретінде фоно-морфо-семантикалық жағынан барынша жетілген әдеби тіл болып қалыптасты», -деп тұжырымдайды. Бүгінгі таңда ғалым «Қазақ тегі» іргелі жоба аясында қазақ тілінің тарихын фонетикалық, морфологиялық деңгейлерде зерттеуде. Осы зерттеудің нәтижесі ретінде *«Қазақ тілінің шығу тарихы: фонетика»* атты монографияның 1 томы екі кітап болып жарық көрді. (Алматы, «Алдоңғар» мәдениетті дамыту қоры, 2013, 1-кітаптың көлемі 236 б., 2-кітаптың көлемі 348 б.) Осы ұжымдық еңбектің авторларының бірі – М.Б. Сабыр. Зерттеудің бірінші бөлімінде қазақ тілі фонетикасының тарихы, оның ішінде, түркі тілдерінің жүйелік ерекшеліктері, қазақ тілінің өзіне тән белгілері, көне және жаңа түркі тілдерінің жүйелік ерекшеліктері, қазақ тілінің өзіне тән белгілері, көне және жаңа түркі тілдеріндегі буын сабақтастығы, ескерткіштер тіліндегі бір буынды, екі буынды түбірлердің қазақ тіліндегі баламаларымен ортақтастығы, ежелден қазірге дейін сыртқы пішіні өзгеріске түспе-

ген қазақ сөздері, сөз құрамындағы тарихи фонетикалық айырмашылықтар қарастырылды. М.Б. Сабыр «Сөз құрамындағы тарихи фонетикалық айырмашылықтар» атты төртінші тарауды жазды.

Екінші бөлімде Түрік қағанаты тұсындағы, Қарахан мемлекеті тұсындағы, Алтын Орда мемлекеті ыдыраған тұстағы көне қазақ тілі деректері сөздік түрінде зерттелді. Кітап зерттеушілерге, филологтарға, жоғары және орта мектеп ұстаздарына, докторанттар, магистранттар, студенттерге, қазақ тілін сүйетін оқырман қауымға арналған. М.Б. Сабыр «Алтын Орда мемлекеті тұсындағы көне қазақ тілі деректері» атты үшінші тарауды жазды.

Ономастика мәселесі де ғалымды бей-жай қалдырмайды. Оның *Ноғайлы жырлары және олардың ономастикалық кеңістігі* (Ақтан Керейұлы және аймақтық әдебиеттану мәселелері // Респ. ғылыми-прак. конф. материалдары, Ақтөбе, 2010. 59-64 б.), *Орал қаласының ономастикалық кеңістігі: бүгінгі мен болашағы, тарихи-лингвомәдени аспектілері* (Мемлекеттік тіл саясаты: жаңа кезең мен жаңа міндеттер. III халықаралық ғылыми-практикалық конференция, 14-15 қазан. Орал қ. 2010), *Батыс Қазақстан облысы ономастикалық кеңістігінің тарихи-этномәдени қырлары* «Жер-су атауларының тарихы мен бүгінгі жай-күйі» // Республикалық ғылыми-практикалық конференция. Астана, 2013, 55-69 б.) мақалалары туған өлкенің өзекті мәселелеріне арналған. Профессор «Қазақстанның әр қаласы мен көшесі, даласындағы елді мекендері қазақтың өткені мен бүгінінен, рухы мен мәдениетінен хабар беріп тұруы керек. Керек десеңіз әр бұтаның, әр төбенің атауы ұлттың

байлығы. Сондықтан да ономастикалық проблема қазақ тілінің, елдің жанды жері, күре тамыры» – деп тұшымды пікірін білдіреді.

Білім және ғылым министрлігі ұсынған іргелі ғылыми зерттеулер қатарындағы «Түркілік рухани мұра – әлемдік өркениеттің құрамдас бөлігі» атты ғылыми жобаның аясында 2010 жылы **«Таным таразысы»** атты ғылыми-зерттеу кітабы жарияланды. Кітапқа М.Б. Сабырдың әр жылдары жазылып, **әдебиет, руханият, түркі өркениетіне** арналған ғылыми-зерттеулері, түркі әлеміне танымал тұлғалар шығармашылығы туралы толғаныстары енгізілді. Кітап алғысөзінде Абай ат. ҚазҰПУ, «Әдебиеттану және тіл білімі» ғылыми-зерттеу институтының директоры, филология ғылымдарының докторы, профессор С.Б. Даутова «Түркі әлеміне танымал түркітанушылар Арсен Ибатов пен Берікбай Сағындықұлының шәкірті М.Б. Сабыр орта ғасыр жазба ескерткіштерін зерттеудегі Қазақстандық түркітану мектебінің көрнекті өкілі ретінде өнімді еңбек етіп келеді. Мәдени мұраларды танып түстеуде, түркілік өркениеттің әлемдік орнын анықтауда жанаша көзқарастар мен ғылыми тұжырымдардың маңызы зор», – деп бағалады. Осы еңбектегі **тұлғатану** тұрғысынан жазған дүниелерінен, ғалымның өзіндік көзқарасын танимыз. Мәселен, *«Тіл диқаны – Есет Жұбанов, Халел Досмұхамедов және түркітану мәселелері»*, *«Махамбет Өтемісұлы хатының тілдік сипаты»*, *«Махамбет поэзиясы тілінің орта ғасыр жазба ескерткіштеріне қатысы»* мақалалары терең ғылыми талдауларға құрылған. Осы тараудағы *«Қазақ шешендігінің рухани бастаулары және әбіш Кекілбаевтың шешендігі»* деген

мақаланың маңызы зор. Автор мұнда алғашқы түп – тамыры көне түркі заманнан бастау алған шешендік өнердің өткен қалыптасу кезеңі мен бүгінгі жай-күйі туралы ой толғай келіп «Қазақ шешендік өнері қазақ ұлыстарының бір орталыққа бағынып, нығаюымен жаңа кезеңге көтерілді. Қазақ хандығы құрылуымен жер дауы, жесір жауы, ел қорғау, мәмілеге келу үшін елші жіберу проблемалары жоғары деңгейге көтерілген кезде қоғамда ердің құнын бір ауыз сөзбен шешетін шешенге деген сұраныс туды. Сондықтан қол бастаудан да, көш бастаудан да, қиынның қиыны сөз бастау екені мойындалды», – деген тұжырым жасайды. Бұдан басқа баспасөзде, ғылыми жинақтарға 2) *А.С. Пушкин шығармаларындағы шығыстық сарындар*. // А.С. Пушкин в культурной пространстве запада и востока (материалы Международной научно-практической конференции), Орал, 2006; 3) *Қ. Жұмалиев және әдебиет тарихы, әдеби тіл мәселелері* // Қ. Жұмалиев және қазақ филологиясы мәселелері. Республикалық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 2006; 5) *Шалқар (Х. Есенжановтың 100 жылдық мерейтойына орай)* «Орал өңірі» газеті. 10 сәуір, 2008.

Жайық өңірінің зиялы қауым өкілдері, ақын-жазушылары шығармашылығын саралаған еңбектері бір төбе. Олар: 1) *Аққұс (Ақұштап Бақтыгерееваның шығармашылығы туралы сыр)*. Орал өңірі, №134. – 2004; Құнарлы мол құнды еңбек (проф. А. Тайжановтың «Тағылымды танымдар» атты кітабы туралы ой) «Информ биржа» газеті. №2. 10 қаңтар. – 2008. 4) *С. Шарабасов прозасы тіліндегі лексика-семасиологиялық айшықтар* // Ғалым, ұстаз С.Ф. Шарабасов және қазақ филологиясы мәселелері. Конф. Матер., Орал, 2006, 46-51;

5) *Жайықтың қоңыр үнді қоңырауы (ақын А. Нәріков шығармашылығы хақында) // «Инфорум биржа» газеті. – Орал. 11 қазан. – 2007; 6) Шыңғырлаудан шыңға шыққан (профессор Ж.А. Манкеева туралы) // Орал өңірі газеті, мамыр, – 2010. т.б.*

Мемлекеттік тіл саясаты ғалымның негізгі айналысатын мәселесі десе болады. Бұл тұрғыда мемлекеттік тіл проблемасына арналған конференцияларда көптеген баяндама оқып, республикалық, облыстық баспасөзде үнемі өз пікірін жариялап тұрады. Мақалаларында әлемдік өркениет пен ғасырлар тоғысындағы қазақ тілінің әлеуметтік рөлі қарастырылған. Тіл мәдениетін дамытудағы жергілікті БАҚ-ның орны пайымдалып, аударма мәселері талқыланған. Мемлекеттік тіл мүддесі ең көкейкесті мәселе. Ана тілдің қадірін қазаққа, мемлекеттік тілдің маңызын Қазақстанды мекендеген басқа ұлттарға түсіндіруде ғалымның пікірлері өте құнды. Осы бір өзекті мәселеге арналған кейбір мақалаларын атап, көрсетейік: 1) *Мемлекеттік тіл және аударма // Мемлекеттік тіл – елге тірек. Орал, 2000; 2) Тіл-халықтың тамыры // Қазақ терминологиясының өзекті мәселелері. Респ-қ ғылыми-практикалық конф. материалдары. Астана, 2002; 3) Мемлекеттік тілді білмесең // Орал өңірі, 2006, 13 мамыр; 4) Қыпшақтану көкжиектері және мемлекеттік тіл ұстанымдары // Мемлекеттік тіл – білім және саясат. Респ-қ ғылыми-практикалық конф. материалдары. Орал, 2006; 5) Тіл мәдениетін дамытудағы жергілікті БАҚ-ның рөлі // Мемлекеттік тіл саясаты және тіл мәдениетінің өзекті мәселелері. Халық-қ ғылыми-практикалық конф. материалдары, Орал, 2007; 6). *Роль казахского языка**

на стыке мировой цивилизации и национальной культуры Языковые контакты Поволжья. VII Международный симпозиум. г. Казань. 2008; 7) *Языковая политика современного Казахстана* // «Современная филология в международном пространстве языка и культуры». Халық-қ ғылыми-практикалық конф. материалдары. Астрахан, 2011; 8) *Қазақстан тәуелсіздігінің басты тірегі мемлекеттік тіл* // Қазақ мемлекеттілігі: жарқын бетбұрыс, жойқын ұмтылыс (1991-2011 жж.). Халық-қ ғылыми-тәжірибелік конф. материалдары. Орал, 2011; 9) *Атамүрік идеялары және мемлекеттік тіл мәселелесі* // «Орал өңірі» газеті, 2012. 7 мамыр; 10 б.) *Біз өз тағдырымызға немкетті қарай алмаймыз* // «Ана тілі» газеті, 2012, №46, шілде.

М.Б. Сабыр соңғы бір мақаласында былай деп ой толғайды: «Мемлекеттік тілдің тағдыры – біздің тағдырымыз. Біз өз тағдырымызға немкетті қарай алмаймыз. Мемлекеттік тіл біздің елдік намысымыз, елдік санамыздың шыңы. Ғасырлар бойы тағдыр талайына ұшыраған халықтарды құшағына сыйдырған Ұлы Дала көптеген ұлыс пен ұлттың құтты қонысына айнала білді. Бұл Қазақстан халқының белгілі бір дәрежеде ортақ тарихы да бар екенін көрсетеді. Ал тарих ортақ, Қазақ жерінің байлығы, мұнайы, газы ортақ болса, онда қазақ тілі де ортақ. Ендеше мемлекеттік тіл тағдырына қазақ ұлты ғана емес, Қазақстанды елім, жұртым деп мекендеп жатқан басқа да этностар мен диаспоралар бірдей жауапты. Яғни қазақ ұлты ұғымы мен Қазақстан азаматы деген түсінікті біріктіруші фактор мемлекеттік тіл. Осы тұста мемлекеттік тіл ғылым тілі, білім тілі, бизнес тілі, экономика тілі, ұлтаралық қатынас және сыртқы қарым-қатынастар

тілі ретінде өркендеуі керек. Ондай қызмет атқаруға қазақ тілінің байлығы да, құдіреті де жетеді».

Білікті басшы және қадірлі ұстаз. 1996-2000 жылдары Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінде «қазақ тілі» кафедрасын басқарған М.Б. Сабыр ұжымды ғылыми мақсатқа жұмылдыра білді. Ол бүгінгі таңда Батыс Қазақстан инженерлік-гуманитарлық университеті, гуманитарлық академиясының ғылыми жұмыс және халықаралық қатынастар жөніндегі проректоры қызметін атқарып, жоғары оқу орнының ғылыми жұмыстарын жүйелеп, *«Батыс Қазақстанның тұрақты дамуын ғылыми қамтамасыз етудің әлеуметтік-гуманитарлық аспектілері»* атты кешенді тақырыпқа жетекшілік жасап отыр. Оның ұйымдастыруымен әр жылдары мемлекеттік тіл және түркітану мәселелеріне арналған халықаралық деңгейде ғылыми конференциялар оздырылды. Атап айтсақ: *«Мемлекеттік тіл: білім және саясат»* (Орал, 2006); *«Ғасырлар тоғысындағы түркі өркениеті: саясат, экономика және мәдениет»* (Орал, 2007), *«Жаңа ғасырдағы түркітану: рухани құндылықтарды сақтау және зерттеу мәселелері»* (Орал, 2009). *«Профессор Н.Ф. Катанов және түркология мәселелері»* (Орал, 2012). т.б.

Профессор М.Б. Сабыр М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінде және Батыс Қазақстан инженерлік-гуманитарлық университетінде көп жылдар бойы ұстаздық етіп келеді. Ғалым «Түркітану», «Қазақ тілінің тарихи грамматикасы», «Түркі тілдерінің салыстырмалы лексикасы» сияқты іргелі курстардан дәріс оқиды. Магистратура бөлімінде «Ғылыми жұмыстарды ұйымдастыру», «Қыпшақтану» арнаулы курстары оқиды. Жасөспірімдерді

тәрбиелеу ісімен шұғылданып, облыстағы дарынды балаларға арналған мектеп-интернаттар, лицейлер, «Назарбаев зияткерлік мектебімен» тығыз қарым-қатынаста болып, ғылыми жұмыстарына жетекшілік жасап та тұрады. М.Б. Сабырдың «Қазақ тілі» оқу құралы (Алматы, «Сөздік-Словарь», 2002) сұранысқа ие. Жоғары оқу орнына түсуші талапкерлерге арналған, тест үлгісіне негізделген бұл кітап талай жастың студент атануына себепші болды. Кітапта берілген тапсырмалар шәкірттер мен талапкерлердің білімдері мен біліктерін бағалауда рөлі зор.

Сөз түйіні. М.Б. Сабыр республикалық және халықаралық ғылыми-теориялық конференцияларға жиі қатысып, ғылыми қауымның алдында өз ой-тұжырымдарын ортаға салып тұрады. Бергенінен гөрі берері мол түркітанушы ғалым. «Бақшадай жігіт адам көркейеді, ғылыммен сөз сөйлесе бал секілді», – деп бұрынғылар айтқандай ғылыммен өскен, ұстаздық пен ғалымдықты үйлестіре білген белсенді жан.

Әжіғалиев Марат Қайыржанұлы

*Педагогика ғылымдарының кандидаты
Батыс Қазақстан инженерлік-гуманитарлық
университетінің доценті*

**ФИЛОЛОГИЯ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ,
ПРОФЕССОР МҰРАТ БӨКЕНБАЙҰЛЫ САБЫРДЫҢ
ӨМІРІ МЕН ЕҢБЕКТЕРІ ТУРАЛЫ ӘДБИЕТ**

1. Әбдіуақап Қара. Түрік тіліндегі төрт том (қазақ әдебиетінің тәуелсіздік жылдарындағы тамаша табысын танытты) // Егемен Қазақстан. – 2011. – 22 қараша.

2. Библиографический указатель научных трудов профессорско-преподавательского состава ЗКГУ им А.С. Пушкина к 65-летию юбилею. – Уралск, 1997.

3. Қазақ тіл білімі бойынша қорғалған диссертация авторефераттарының библиографиялық көрсеткіші: Бірінші бөлім (1950-2000ж.ж.). – Алматы, 2003.

4. Қазақ тілі мен әдебиеті және оқыту теориясы кафедрасы // БҚМУ-Тарих және жаңашылдық. М.Өтемісов атындағы БҚМУ-ға 75 жыл. – Орал, 2007. – 108 б.

5. Қазақстан – Алтын Ордадай ұлы мемлекеттің тарихи мекені // Орал өңірі. – 2010. – 8 шілде.

6. Қуатов Б. Тамыры терең тіл тарихына саяхат // Инфомбиржа. – 2010. – 4 қараша. – 31 б.

7. Мамыров А. Ғалым еңбектерінің тұсауы жаңа ғимаратта кесілді // Орал өңірі. – 2014. – 6 мамыр (№49-50). – 16 б.

8. Мамыров А. Жаңа ғимараттағы тұсаукесер // Жайық үні. – 2014. – 6 мамыр (№18 / 1212). – 14 б.

9. Сабыр Мұрат Бөкенбайұлы // Батыс Қазақстан облысы энциклопедиясы. Толықтырылған 2-ші басылымы. – Алматы: «Арыс» баспасы, 2010.

10. Сабыр Мұрат Бөкенбайұлы // Лидер образования Казахстана: Фотокнига. – Алматы: Золотая Книга, 2004.

(Қазақстан білім беру саласыны дамуы мен қалыптасу тарихына арналған түрлі түсті фотокітап. Еліміздің жетекші оқу орындары туралы ақпарат және білім саласының белгілі қайраткерлерінің галериясы берілген).

11. Сабыров М.Б. Құтыптың «Хұсрау мен Шырын» поэмасының тіліндегі реликт тұлғалар (XIVғасыр): Филология ғылымдарының кандидаты авторефераты. – Алматы, 1995. – 24 б.

12. Сабыров Мұрат Бөкенбайұлы // Қазақ тілі: энциклопедия. – Алматы: Қазақстан Республикасы Білім, мәдениет және денсаулық министрлігі, Қазақстан даму институты, 1998.

13. Сейтақов Ғ. Ғылыми орталыққа айналған гуманитарлық академия // Орал өңірі. – 2010. – 18 наурыз.

ПРОФЕССОР МҰРАТ БӨГЕНБАЙҰЛЫ САБЫРДЫҢ ЕҢБЕКТЕРІНІҢ ХРОНОЛОГИЯЛЫҚ КӨРСЕТКІШІ

Кітаптар, монографиялар

2002

1. Қазақ тілі: оқу-әдістемелік құрал. – Алматы: «Сөздік-Словарь» баспасы, 2002. – 88 б.

2003

2. Құтыптың «Хұсрау мен Шырын» поэмасы және оның тілі: Монография – Алматы: Қазақ университеті баспасы, 2003. – 166 б.

2004

3. Орта түркі тілі лексикасы мен қазақ тілі лексикасының сабақтастығы (XIVғасыр жазба ескерткіштері негізінде): Монография. – Алматы: Қазақ университеті баспасы, 2004. – 316 б.

2007

4. Көне түркі тілі: оқу-әдістемелік құрал. – Орал: Ағартушы мемлекеттік тілді оқыту орталығы, 2007. – 160 б. (Н.Садуақаспен бірлесіп).
5. Қазақ тілі: оқу құралы. – Орал: Ағартушы баспа-лингвистикалық орталығы. – Орал, 2007.

2008

6. Көне қыпшақ жазба ескерткіштерінің тілі: оқу құралы. – Орал: Ағартушы мемлекеттік тілді оқыту орталығы, 2008. – 236 б.

7. Орта түркі дәуірі жазба ескерткіштерінің тілі: Арнайы курс бағдарламасы. – Орал: Ағартушы баспа-лингвистикалық орталығы, 2008. – 30 б.

2009

8. Қазақ тілі: электронды оқу құралы. – Орал, 2009. – 700 мв.

2010

9. Таным таразысы: ғылыми-зерттеу. – Орал: Ағартушы, 2010. – 196 б.

2011

10. Әдеби және тілдік байланыстардың өзекті мәселелері: ұжымдық монография. – Алматы: Абай ат. ҚазҰПУ «Ұлағат» баспасы, 2011. – 416 б.

2012

11. Түркілік мұра: дәстүр және сабақтастық: ұжымдық монография. – Алматы: Абай ат. ҚазҰПУ, 2012. – 114 б.

2013

12. Қазақ тілінің шығу тарихы: Фонетика. Бірінші бөлім: ұжымдық монография. – Алматы: «Алдоңғар» мәдениетті дамыту қоры, 2013. – 236 б.

13. Қазақ тілінің шығу тарихы: Фонетика. Екінші бөлім: ұжымдық монография. – Алматы: «Алдоңғар» мәдениетті дамыту қоры, 2013. – 348 б.

14. Құтыптың «Хұсрау мен Шырын» поэмасының лексика-грамматикалық сипаты: Монография. – Алматы: Арыс, 2013. – 276 б.

2014

15. Орта ғасыр жазба ескерткіштері фразеологиялық және паремнологиялық қорының этномәдени сипаты (XIV ғ.): монография. – Орал, 2014. – 188 б. (Ж.А.Исинамен бірлікте).

Мақалалар

1993

16. Құтыптың «Хұсрау уа Шырын» поэмасының тілі // Батыс Қазақстан жас ғалымдарының IV ғылыми конференциясына ұсынылған баяндамалардың тезистері / Қ.Жұбанов ат. Ақтөбе мем.унив. – Ақтөбе, 1993. – 76-77 б.

1994

17. Құтыптың «Хұсрау уа Шырын» поэмасының зерттелу тарихынан // Академик Р.Б.Сүлейменовты еске алу мақсатында ұйымдастырылған ғылыми конференцияның мақалалар жинағы. – Алматы, 1994. – 19-23 б.

18. Құтыптың «Хұсрау уа Шырын» поэмасының тіліндегі -мақ, -мек, -дай, -дей афикстері жайында // ҚР ҰҒА хабарлары. – 1994. – №6. – 36-40 б.

19. Омонимдердің қалыптасу тарихынан // ҚР ҰҒА Шығыстану орталығы. В.П. Юдин оқуына сәйкес өткізілген ғылыми конференцияның мақалалар жинағы. – Алматы, 1994. – 12-15 б.

1995

20. Ақ Ордадан жеткен сый // Ана тілі. – 1995. – 27 сәуір (№14). – 7 б.

21. Көне мұрағаттың тіліне үңілсек // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1995. – №3 – 119-123 б.

22. Құпиясы мол түркі түбірі // Зерде. – 1995. – №4. – 25-27 б.

23. Құтыптың «Хұсрау уа Шырын» поэмасының лексикасы // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1995. – №8. – 112-115 б.

24. Құтыптың «Хұсрау уа Шырын» поэмасының тіліндегі көне туынды негіздер // Ізденіс. – 1995. – №3. – 9-12 б.

25. Түркі поэзиясындағы «Хұсрау уа Шырын» сарыны // Жалын. – 1995. – №3-4. – 227-230 б.

1996

26. Құтып және Абай // Ұлағат. – 1996. – №3. – 15-18 б.

1997

27. Саиф Сарайидың «Гүлстан бит-түрки» поэмасының тілі // Жастар және ғылым: Жас ғалымдар мен аспиранттардың ғылыми мақалалар жинағы. – Орал, 1997. – 37-39 б.

1998

28. Ғалым туралы сыр // Орал өңірі. – 1998. – 28 наурыз.

29. Көне қазақ тілі жайында // Филологияның өзекті мәселелері: К.Ахановтың 70 жылдығына арналған республикалық ғылыми-теориялық конференцияның материалдары. – Алматы, 1998. – 50-52 б.

30. Қазақ, монғол тілдеріне ортақ бір буынды түбірлер // Профессор Н.Оралбаева және қазақ тіл білімінің мәселелері: ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы: Абай ат. Ал.МУ, 1998. – 52-54 б.

31. Омонимдердің қалыптасуы // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1998. – №11-12. – 45-48 б.

32. Саиф Сарайидың «Гүлстан бит-түрки» поэмасының лексикасы // Ахметтану тағылымдары: Республикалық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы, 1998. – 245-248 б.

33. Түркі халықтары әдебиетіндегі Көк бөрі бейнесі // Ұлағат. – 1998. – №1-2. – 51-56 б.

34. 1Хорезмидің «Мұхаббат-наме» поэмасындағы реликт түбірлер // Ізденіс. – 1998. – №3. – 17-21 б.

1999

35. Аударма және іс қағаздарының тілі // Мемлекеттік тіл: терминология, іс қағаздары мен бұқаралық ақпарат құралдарының тілі (Қ.Жұбановтың 100 жылдығына арналған республикалық ғылыми-практикалық конференция). – Астана, 1999. – 294-298 б.

2000

36. Мемлекеттік тіл және аударма // Мемлекеттік тіл – елге тірек. – Орал, 2000. – 63-69 б.

37. Сан есімдер тарихынан // Ақын Ж.Молдағалиевтың 80 жылдығына орай өткізілген «Қазақ тілі мен әдебиеті мәселелері» атты республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2000. – 45-48 б.

38. Тіл мәдениетін ойласақ // Мемлекеттік тіл – елге тірек. – Орал, 2000. – 75-79 б.

39. Хорезми жана аның «Мұхаббат-намеси» // Заман Киргизстан. – 2000. – 30 тамыз.

2001

40. Алтын Орда дәуірі жазба ескерткіштерін зерттеудің маңызы // Тілтаным. – 2001. – № 3. – 52-54 б.

41. Елеулі еңбек // Орал өңірі. – 2001. – 12 маусым.

42. Көне түркі және орта түркі тілдері арасындағы сабақтастық // Байырғы өркениеті: жазба ескерткіштер. Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 10 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Астана, 2001. – 337-341 б.

43. Қосымшалар сабақтастығы // Қазақ тілі тарихы мен диалектологиясы. Профессор Б.Әбілқасымұлының 70 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы, 2001. – 282-286 б.

44. Орта түркі және қазақ тілі лексикасы арасындағы сабақтастық // Қазақстан тәуелсіздігіне – 10 жыл: бүгінгіміз және болашағымыз: Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары – Ақтөбе, 2001. – 301-306 б.

45. Тіл – барлық ғылымның негізі // Тәуелсіздік және мемлекеттік тіл: қазақ тілін оқыту мен оны іс жүзінде қолдану мәселесі. – Орал, 2001. – 42-46 б.

2002

46. Б.М.Юнусалиев жана түрк уңгу сөздөрүнүн маселелери // Адабий гезети. (Қырғызстан). – 2002. – №35-36.

47. Ғабит Мүсірепов және қазақ тілі тарихы // ҚазҰУ Хабаршы. – 2002. – № 6. 116-118 б. (Филология сериясы).

48. Қыпшақ жазба ескерткіштерінің тіліндегі монғол элементтері // ҚазҰУ Хабаршы. – 2002. – № 9. – 114-116 б. – (Филология сериясы).

49. Нахдж әл-фарадис ескерткіші // ҚазҰУ Хабаршы. – 2002. – №5. – 2002. – 87-89 б. (Филология сериясы).

50. Орта ғасыр жазба ескерткіштеріндегі сөз тіркестері // Қазақстан жоғары мектебі. – 2002. – №3. – 249-252 б.

51. Орта түркі тілі мен қазақ тіліне ортақ араб-парсы сөздері // ҚазҰУ Хабаршы. – 2002. – № 5. – 68-70 б. – (Филология сериясы).

52. Орта түркі тілі фонетикасынан этюдтер // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 2002. – № 11. – 73-77 б.

53. С. Сарайидың «Гүлстан би-түрки» дастанының кейбір фонетикалық сипаты // Ізденіс. – 2002. – № 4. – 23-27 б.

54. Тіл тамыры тереңде // ҚазҰУ Хабаршы. Филология сериясы. – 2002. – № 18. – 31-33 б.

55. Тіл-халықтың тамыры // Қазақ терминологиясының өзекті мәселелері: Республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Астана, 2002. – 113-116 б.

2003

56. XIV ғасырдың прозалық шығармасы // ҚР ҰҒА Хабарлары. – 2003. – №6. – 49-51 б.

57. Алтын Орда дәуірі ескерткіштерінің тілдеріндегі кір-

ме сөздер // Шыңжаң дашу ілімі (Қытай халық республикасы). – 2003. – №1.

58. Бабадан қалған мұрағат // Тілтаным. – 2003. – № 1. – 78-81 б.

59. Ғ.Мүсірепов және орта ғасырлық рухани құндылықтар // Ғ.Мүсірепов және әлемдік әдеби процесс: Ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы, 2003. – 233-238 б.

60. Ғ.Мүсірепов және сөз өнері // М.Әуезов және әлем әдебиеті: Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы, 2003. – 173-176 б.

61. Жазба ескерткіштер тілі негізінде қазақ тілі тарихын жүйелеу мәселесі // Ізденіс. – 2003. – 149-154 б.

62. Жазба ескерткіштер тіліндегі сөз мағынасының өзгеруі // Ұлт тағылымы. – 2003. – 213-216 б.

63. Мақал-мәтелдер бойындағы сабақтастық // ҚазҰУ Хабаршы. Филология сериясы. – 2003. – № 9. – 75-77 б.

64. Махамбет поэзиясы тілінің орта ғасыр жазба ескерткіштеріне қатысы // Махамбет поэзиясындағы ерлік пен елдік рухы және қазіргі дәуір: Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы, 2003. – 391-396 б.

65. Мұрағаттардың бір сыры // Ұлт тағылымы. – 2003. – №4. – 135-137 б.

66. Орта түркі тілі мен қазақ тілінің дыбыстық өзгерістерінің сабақтастығы // Көркем әдебиет тілінің өзекті мәселелері. С.М.Исаев оқулары: Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы, 2003. – 189-194 б.

2004

67. Аққұс (Ақұштап Бақтыгерееваның шығармашылығы туралы сыр) // Орал өңірі. – 2004. – №134.

68. Түбірлердің даму сипаты // БҚМУ Хабаршысы. – 2004. – №4. – 49-53 б.

2005

69. Қазақ тілі лексикасының XIV ғасыр жазба әдеби ескерткіштеріне қатысы // Жұбанов тағылымы: Халықаралық ғылыми теориялық конференция материалдары. – Ақтөбе, 2005. – 130-133 б.

70. Шешендікті ту еткен // Орал өңірі. – 2005. – 9 сәуір.

71. Исторические процессы формирования и развития казахского языка // Ахметтану және қазақ филологиясының өзекті мәселелері: Ғылыми жинақ. – Орал, 2005. – 115-117 б.

2006

72. А.С.Пушкин шығармаларындағы шығыстық сарындар // А.С.Пушкин в культурной пространстве запада и востока: материалы международной научно-практической конференции. – Орал, 2006. – 27-33 б.

73. Араб тілінің орта түркі тіліне тигізген ықпалы // ҚазҰУ Хабаршы. – 2006. – № 8-9 (98-99). – 139-142 б.

74. Қ.Жұмалиев және әдебиет тарихы, әдеби тіл мәселелері // Қ.Жұмалиев және қазақ филологиясы мәселелер: Республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2006. – 96-99 б.

75. Қазақ тілі тарихы және қыпшақ жазба ескерткіштері // Мемлекеттік тілдің мәртебесін арттыру – әрбір азаматтың

парызы: Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Орал, 2006. – 37-42 б.

76. Қазақ тілі тарихын зерттеуде қыпшақ жазба ескерткіштерінің рөлі // Батыс Қазақстан гуманитарлық академиясының хабаршысы. – 2006. – №1-2. – 40-43 б.

77. Қыпшақтану көкжиектері және мемлекеттік тіл ұстанымдары. // Мемлекеттік тіл – білім және саясат: Республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2006. – 50-53 б.

78. Махамбет хатының тілдік сипаты // ҚазҰУ хабаршысы. – 2006. – № 4(94). – 165-167 б.

79. Мемлекеттік тіл – тәуелсіздік тұғыры // Жайық үні. – 2006. – 11 мамыр.

80. Мемлекеттік тілді білмесең // Орал өңірі. – 2006. – 13 мамыр.

81. С.Шарабасов прозасы тіліндегі лексика-семасиологиялық айшықтар // Ғалым, ұстаз С.Ғ.Шарабасов және қазақ филологиясы мәселелері: конференция материалдары. – Орал, 2006. – 46-51.б.

82. Тіл диқаны – Есет Жұбанов // Жұбанов тағылымы: Респуб. ғыл.-прак. конф. материалдары. – Ақтөбе, 2006. – 47-51 б.

83. Тіл мәдениеті және сөз қолданысы // Мемлекеттік тілдің теориялық және практикалық мәселелері: Облыстық конференцияның мақалалар жинағы. – Орал, 2006. – 35-40 б.

2007

84. Әбу Ханифа мазһабы – біздің жол // Егеменді Қазақстан. – 2007. – 11 мамыр (№122-123). – 6 б.

85. Ғ.Тоқай поэзиясындағы әйел теңдігі мәселесі // Экономиканың бәсекеге жарамдылығы әлеуметтік-экономикалық мәселелер: Республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2007. – 47-50 б.

86. Есет Жұбанов және қазақ тілі тарихы мәселелері // Қ.Жұбанов ат. Ақтөбе мем. унив. хабаршысы. – 2007. – №3. – 25-29 б.

87. Жайықтың қоңыр үнді қоңырауы (ақын А.Нәріков шығармашылығы хақында) // Информ биржа. – 2007. – 11 қазан.

88. Көне түркі мәдениеті мен қазақ мәдениетінің тілдік-рухани сабақтастығы // Ғасырлар тоғысындағы түркі өркениеті: саясат, экономика және мәдениет: Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2007. – 55-59 б.

89. Қазақ мұсылмандығының сара жолы // Еуразиялық ойлауды қалыптастыру мәселелері: еуразиялық теңқұқылық: Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Атырау, 2007. – 65-67 б.

90. Орхон-Енисей жазба ескерткіштерінің тіліне сүйеніп қазақ тілін тереңдетіп оқыту // Ұстаз. – 2007. – №5(35). – 18-20 б.

91. Отголосок языкового родства тюрко-монгольских языков // ҚазҰУ Хабаршысы. Филология сериясы. – 2007. – №9 (108). – 208-211 б.

92. Т.Ізтілеуов дастандарындағы шығыс сюжеттері // БҚМУ Хабаршысы. – 2007. – №2. – 249-255 б.

93. Түркілік таным мен қазақ мәдениеті // Орал өңірі. – 2007. – 2 маусым.

94. Тіл мәдениетін дамытудағы жергілікті БАҚ-ның рөлі // Мемлекеттік тіл саясаты және тіл мәдениетінің өзекті мәселелері: Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2007. – 102-105 б.

95. Анализ процессов формирования казахского языка (в историколингвистическом аспекте) // ҚазҰУ хабаршысы. Филология сериясы – 2007. – №3 (102). – 157-162 б.

96. The processes of formation and development of the Kazakh language // Вопросы гуманитарных исследований (сборник научных статей). – 2007. – №3. – 50-52 б.

2008

97. Абу ханифа мазхабы – сара жол // Дін және құқық: Ақпараттық бюллетень. – Астана, 2008. – 90-95 б.

98. Ғалым, ұстаз, ақын // Орал өңірі. – 2008. – 27 қараша.

99. Жаһандану тұсындағы мемлекеттік тіл мәселесі // БҚҒА хабаршысы. – 2008. – № 1–2(5). – 27-32 б.

100. Көне түркі жаза ескерткіштеріне сүйеніп қазақ тілін тереңдетіп оқыту мәселелері // Жаңа ғасырдағы Қазақстанның тілдік кеңістігі және әлемдік лингвистиканың өзекті мәселелер: халық. ғылыми конф. материалдары. – Алматы, 2008. – 125-129 б.

101. Қ.Жұмалиев және әдебиет тарихы, әдеби тіл мәселелері // Академик Қ.Жұмалиев және ұлттық рухани әлем: республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2008. – 125-128 б.

102. Қазақ тілі тарихын жүйелеу мәселесі // Ж.Баласағұн ат. Қырғыз ұлттық университетінің Жарчысы. – 2008. – №4. – 57-62 б.

103. Құнарлы мол құнды еңбек (проф. А.Тайжановтың «Тағылымды танымдар» атты кітабы туралы ой) // Информ биржа. – 2008. – №2. 10 қаңтар.

104. Қыпшақтану көкжиектері мен мемлекеттік тіл ұстанымдары // БҚҒА Хабаршысы. – 2008. – №3. – 45-51 б.

105. М.Қашқаританудағы Х.Досмұхамедовтың рөлі // Алаш қозғалысы: теория, тарих, тағылым: Алаш партиясы және Алашорданың Батыс бөлімінің 90 жылдығына арналған Республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2008. – 23-28 б.

106. М.Тілеужанов және діни тәрбие мәселелері // Тілеужанов және қазақ филологиясы: республ. ғылыми-практикалық конференция жинағы. – Орал, 2008. – 80-84 б.

107. Мәдени мұрамыз – Рабғұзидың «Қиссас-үл әнбийә» ескерткіші // БҚМУ Хабаршысы. – 2008. – №4. – 33-38 б.

108. Мәдениеттің үш тірегі // Орал өңірі. – 2008. – 24 қаңтар.

109. Орал қаласының ономастикалық кеңістігі: бүгін мен болашағы, тарихи-лигвомәдени аспектілері // Мемлекеттік тіл саясаты: жаңа кезең мен жаңа міндеттер: III халықаралық ғылыми-практикалық конференция. – Орал, 2008. – 14-15 қазан. – 18-22 б.

110. Рухани, мәдени мұралар-жазба жәдігерліктер // Гуманитарлық зерттеулер институты (ғылыми мақалалар жинағы). – Ақтөбе, 2008. – 85-87 б.

111. Тұңғыш түркітанушы (Х.Досмұхамедов туралы) // Орал өңірі. – 2008. – 16 қазан.

112. Ұлағат // Ана тілі. – 2008. – №47. – 20 қараша. (А.Мамырмен бірлікте).

113. Халел Досмұхамедов және түркітану мәселелері // Әлем қазақтарының рухани сұхбаты: Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары – Астана, 2008. – 57-58 б.

114. Шалқар (Жазушы Хамза Есенжановтың тағанына 100 жыл толуына орай) // Орал өңірі. – 2008. – 10 сәуір.

115. Шалқар талант (Х.Есенжанов туралы) // Кітапта: Ақжайығын аңсаған азамат. – Алматы, 2008. – 56-62 б.

116. Некоторые черты родства тюрско-монгольских языков // Ж. Баласағұн ат. Қырғыз ұлттық университетінің Жарчысы. – 2008. – №4. – 78-84 б.

117. Роль казахского языка на стыке мировой цивилизации и национальной культуры // Языковые контакты Поволжья: VII международный симпозиум. – Казань, 2008. – 78-83 б.

2009

118. Ақ Жайықты аңсаған ақ шағала (Ақұштап Бақтыгерееваның шығармашылығы туралы сыр) // Орал өңірі. – 2009. – 17 қыркүйек.

119. Бүгінгі түркітанудың негізгі міндеттері // Алтайистика және түркологиядағы кешенді зерттеудің өзекті мәселелері: Халықаралық конгресс материалдары. – Кокшетау, 2009. – 17-20 маусым.

120. Жаңа ғасырдағы түркітанудың өзекті мәселелері // Жаңа ғасырдағы түркітану: рухани құндылықтарды сақтау және зерттеу мәселелері атты халықаралық ғыл. тәжірибелік конф. – Орал, 2009. – 96-100 б.

121. Көне жәдігерді жаңғыртқан // Егемен Қазақстан. – 2009. – 20 мамыр.

122. Қайдасың, қара өлеңім // Орал өңірі. – 2009. – 22 қазан. – №119.

123. Өтеміс қажының «Шыңғыс-наме» ескерткішінің тілі // БҚҒА Хабаршысы. – 2009. – №1-2. – 36-39 б.

124. Профессор Пересветов // Орал өңірі. – 2009. – 3 желтоқсан.

125. Сөз зергері (Әбіш Кекілбаевтың шешендігі туралы) // Орал өңірі. – 2009. – 12 қараша.

126. Тағылымы мол еңбек // Айна. – 2009. – 29 қазан.

127. Түркітанудың пән аралық байланыстары және кейкесті мәселелері // Түркі әлемі: тіл, қоғам, мәдениет: халқыаралық-тәжірибелік конференция материалдары. – Алматы, 2009. – 26-27 мамыр. – 141-145 б.

128. Тіл тарихын дәуірлеудің кейбір мәселелері // Қазақ мемлекеттілігі және түркі әлемінің тарихи-мәдени құндылықтары: Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. – Шымкент, 2009.

129. Тіл тарихын зерлеген // Түркі әлемі: тіл, қоғам, мәдениет: халқыаралық-тәжірибелік конференция материалдары. – Алматы, 2009. – 26-27 мамыр. – 15-18 б.

130. Ұрпаққа атын қалдырған ғалым // Айна. – 2009. – 26 қараша.

131. Пути формирования и развития казахского языкознания // Вестник ВЭГУ (Уфа). – 2009. – №3(41). – С.124-129.

2010

132. Алты алаштың абызы (Ә.Кекілбаев туралы) // Орал өңірі. – 2010. – 18 қараша.

133. Әбіш Кекілбаев және мемлекеттік тіл мүддесі // БҚҒА хабаршысы. – 2010. – №3-4. – 49-52 б.

134. Әбіш Кекілбаевтың тіл туралы толғаныстары // Мұхтар Әуезов және әлем әдебиеті: халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – 2010. – 24-қыркүйек. – 175-177 б.

135. Ғылым қайраткері (профессор Х.Нұрмұқанов туралы сөз) // Хайролла Нұрмұқанов. Шығармалар. III томдық. – Қарағанды, 2010. – 252-257 б.

136. Елдік пен егемендік ұстындары // Информбиржа. – 2010. – 7 ақпан.

137. Жазба ескерткіштер тіліндегі ақыл-нақыл сөздердің рухани құндылығы // Нұрмұқанов оқулары: Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. – Қарағанды, 2010. – 10-13 б.

138. Жаһандану тұсындағы қазақ тілінің рөлі // Мемлекеттік тіліміздің бүгінгі жайы және даму болашағы: аймақтық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Орал, 2010. – 45-48 б.

139. Қазақ, орыс, ағылшын тілдеріндегі түбір морфемалардың ортақ заңдылықтары // Қазіргі кезеңдегі педагог мамандарды даярлаудың өзекті мәселелері мен келешегі: халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2010. – 22-23 сәуір. – 144-147 б.

140. Қазақстан – Алтын ордадай ұлы мемлекеттің тарихи мекені (сұхбат) // Орал өңірі. – 2010. – 8 шілде.

141. Қазақ-түрік мақал-мәтелдерінің ұқсастығы мен дыбыстық ерекшелігі // Сарсен Ақмұрзин және ұлы отан соғы-

сы жылдарынан кейінгі қазақ руханияты: Облыстық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. – Орал, 2010. – 67-71 б.

142. Құтыптың «Хұсрау мен Шырын» поэмасының тіліндегі сөз таптары // Қазіргі кезеңдегі педагог мамандарды даярлаудың өзекті мәселелері мен келешегі: халық. ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2010. – 22-23 сәуір. – 109-111 б.

143. М. Қашқаританудағы Халел Досмұхамбетовтың рөлі // Алаш қозғалысы: теория, тарих, тағылым: респ.ғылыми-тәжірибелік конф. материалдары. – Орал, 2010. – 63-68 б.

144. Махмуд бин Алидің «Нахдж әл-фарадис» жәдігерлігінің лексикасы // Тіл және мәдениет: тілдің антропоөзектік мәселесі: Профессор Ж.Манкееваның 60 жылдығына арналған ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы, 2010. – 134-138 б.

145. Ноғайлы жырлары және олардың ономастикалық кеңістігі // Ақтан Керейұлы және аймақтық әдебиеттану мәселелері: республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Ақтөбе, 2010. – 59-64 б.

146. Орал қаласының ономастикалық кеңістігі: бүгіні мен болашағы, тарихи-лигвомәдени аспектілері // Мемлекеттік тіл саясаты: жаңа кезең мен жаңа міндеттер: III халықаралық ғылыми-практикалық конференция. – Орал, 2010. – 14-15 қазан. – 45-47 б.

147. «Орта Азиялық тәпсірдің» тілдік ерекшеліктері // Жалпы тіл білімі және түркі тілдерінің өзекті мәселелері: халықарадық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Астана, 2010. – 21-23 желтоқсан. – 25-30 б.

148. Орта ғасыр жазба ескерткіштері – рухани мәдени мұра // Мәдени мұра: тарих, әдебиет, тіл, руханият атты республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция. – Орал, 2010. – 3-14 қаңтар. – 14-18 б.

149. Тәуелсіздік басты ұстындары // БҚГА хабаршысы. – 2010. – №.3. – 78-82 б.

150. Тәуелсіздік тіректері // Орал өңірі. – 2010. – 16 желтоқсан.

151. Шыңғырлаудан шыңға шыққан // Орал өңірі. – 2010. – 5 маусым.

152. Ислам в казахском обществе и религиозно-исламская мотивация в литературе // Исламская цивилизация в волго-уральском регионе: IV международный симпозиум. – Уфа, 2010. – 21-22 октября. – С.104-110.

153. Этнопсихолингвистические аспекты обучения государственному языку в Казахстане // Межкультурная коммуникация как фактор консолидации современного российского общества: проблемы и пути развития. Материалы международной научно-теоретической конференций. – Уфа, 2010. – С.105-110.

2011

154. Әлемдік түркологияның бір саласы – қазақ тілі тарихының даму үрдісі // «Түркі өркениеті және Тәуелсіз Қазақстан» атты халық. ғылыми-теориялық конференция материалдарының жинағы. – Астана, 2011. – 285-290 б.

155. Елдік пен егемендік ұстындары // Информбиржа. – 2011. –17 ақпан.

156. Жаһандану тұсындағы мемлекеттік тіл мәселесі //

«Үш тұғырлы тіл: бүгіні мен ертеңі» тақырыбында филология ғылымдарының докторы, профессор Шара Мажитаваның 60 жылдық мерейтойына арнап өткізген республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Алматы: Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, 2011. – 25 қараша. – 31-33 б.

157. Қазақ қоғамындағы түркілік және исламдық рухани-мәдени сабақтастықтың әдебиеттегі көрінісі // «Проблема формирования паритетного Евразийства в контексте темы исламского ренессанса и философии поэзии Габдуллы Тукая» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2011. – 56-60 б.

158. Қазақстан тәуелсіздігінің басты тірегі мемлекеттік тіл // Қазақ мемлекеттілігі: жарқын бетбұрыс, жойқын ұмтылыс (1991-2011 жж.): Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары, 2011. – 2 желтоқсан. – 23-26 б.

159. «Қисас-үл әнбийа» ескерткішінің тілі // Фольклортанушы ғалым, филология ғылымдарының докторы, профессор Есет Жұбановтың туғанына 80 жыл толуына арналған «Эпос тілін зерттеудің өзекті мәселелері» атты халықаралық дөңгелек үстел материалдары. – Алматы: А.Байтұрсынов атындағы Тіл білімі институты, 2011. – 75-79 б.

160. Құтыптың «Хұсрау мен Шырын» поэмасының тіліндегі септік жалғаулар // БҚМУ Хабаршысы. – 2011. – №3(43). – 131-135 б.

161. Мемлекеттік тіл тағдыры-біздің тағдырымыз // БҚМУ хабаршысы. – 2011. – №4. – 228-231 б.

162. «Орта Азиялық тәпсір» (XII-XIII ғғ.) жазба жәдігер-

лерінің лексикасы // әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті Хабаршы. – 2011. – №1 (131). – 175-178 б.

163. Орта ғасыр жазба ескерткіштері тіліндегі фразеологизмдердің құрылымдық сипаты // Көрнекті түркітанушы ғалым, филология ғылымдарының докторы, профессор Бабаһ Әбілқасымовтың 80 жылдық мерейтойына орай «Қазақ тілінің тарихы мен түркітану мәселелері» атты ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы: А. Байтұрсынов атындағы Тіл білімі институты, 2011. – 4 қараша. – 93-99 б.

164. Орта түркі дәуірі жазба ескерткіштер тіліндегі кейбір тарихи фонетикалық ерекшеліктер // «Түркі әлемі: түп бастауы, тарих, тіл, мәдениет тұтастығы» атты халықаралық түркологиялық симпозиум жинағы. – Астана, 2011. – 33-37 б.

165. Орта түркі дәуірі жазба ескерткіштері тіліндегі қазақ тілінің көріністері // IV Халықаралық түркологиялық конгресі материалдарының жинағы. – Қ.А. Яссауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, 2011. – 13-14 мамыр. – 336-339 б.

166. Орта түркі тілі лексикасының қазақ тілі лексикасымен сабақтастығы(түрік тілінде) // YOM Түрік дүниасы мәдениет журналы (YOM, Türk Dünyası Medeniyet Dergisi). – 2011. – 23-26 б.

167. Сөз құрамындағы тарихи фонетикалық айырмашылықтың бірі ,з (z) ~ й сәйкестігі туралы // «Қазақ тіл білімі: тарих, тәжірибе, болашақ» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы: А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты, 2011. – 29 қараша. – 125-129 б.

168. Катанов и этнографическое наследие казахского народа (Ж. Нұғмановамен бірлікте) // Историко-культурное наследие Хакасии: материалы международной научной конференции, посвященной 85-летию со дня рождения доктора исторических наук, археолога Якова Ивановича Сунчугашева. 20-21 октября 2011 г. – Абакан, 2011. – 51-56 б.

169. Некоторые историко-фонетические элементы родства в кипчакско-монгольских языках // Межкультурная коммуникация как фактор консолидации современного российского общества: проблемы и пути развития: Материалы Международной научно-практической конференции – Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Уфа, 2011. – 12-13 апрель. – 173-178 б.

170. Роль этнокультурных традиций в образовательном и воспитательном процессе (А. Тайжановпен бірлікте) // Вестник ВЭГУ. – 2011. – №4 (54). – 125-133 б.

171. Связь лексики казахского языка с лексикой среднетюркского языка // «Наука и Культура России» атты VIII халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының жинағы. – Самара: Самарский государственный университет путей сообщения, 2011. – С. 275-279.

172. Языковая политика современного Казахстана // Современная филология в международном пространстве языка и культуры: Сб. материалов международной научно-практической конференции – Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдар жинағы. – Астрахань, 2011. – 182-185 б.

2012

173. Алтын Орда дәуірі жазба ескерткіштерінің тіліндегі қосымшалар (Г. Қаржаубаевамен бірлікте) // БҚГА хабаршысы. – 2012. – №2. – 98-100 б.

174. Ататүрік идеялары және мемлекеттік тіл мәселесі // Орал өңірі. – 2012. – 7 мамыр.

175. Махамбет өлеңдері тілінің орта ғасыр жазбаларымен сабақтастығы // XIX ғасыр және XX ғасыр Жайық алқабы ақындарының әдеби мұрасы: аймақтық ғылыми-теориялық конференция. Материалдары. – Ақтөбе, 2012. – 56-59 б.

176. Мемлекеттілікті нығайту факторлары қандай? // Орал өңірі. – 2012. – 16 желтоқсан.

177. Түркі тілдерінің салыстырмалы лексикасын зерттеуде Н.Ф. Катанов мұрасының маңызы // Н.Ф. Катанов және түркология мәселелері: Халықаралық-теориялық конференция материалдары. – Орал, 2012. – 30-31 мамыр. – 25-30 б.

178. Түркі тілдерінің салыстырмалы лексикологиясының өзекті мәселелері – Сравнительно-сопоставительное изучение тюркских языков // Материалы Международной научно-практической междисциплинарной конференции, посвященной памяти тюрколога, к.ф.н., доцента Ю.И. Васильева. – Дьаргыстай, 2012. – 29-30 ноябрь, Уральск: Западно-Казахстанская гуманитарная академия, 2013. – 173-180 б.

179. Түркілік жадыны жаңғыртқан // Ана тілі. – 2012. – 14-20 маусым (№24). – 11 б.

180. Ұлы істерге бастаушы // Орал өңірі. – 2012. – 1 қараша.

181. Шернияз ақын поэзиясының тілдік сипаты // Шернияз Жарылғасұлы және ұлт-азаттық поэзия: республика-

лық ғылыми -теориялық конференция материалдары. – Ақтөбе, 2012. – 12-13 қазан. – 29-33 б.

182. Ыстамбұл әсерлері // Орал өңірі. – 2012. – 19 сәуір.

183. Эпос Кыз Жибек и его переводы на русский и турецкий языки // Сохранение культурного разнообразия: шедевры ЮНЕСКО на земле Олонхо: международный симпозиум. – Якутск, 2012. – С. 16-19.

184. Harezm ve Kıpçak Sahasına Ait Yazma Eserlerlde Geçen Deyimler Kazakça da İncelenmesi Meselesi // Türkiat mecmuası. – 2012 – Cilt:2 / Bahar 155-169.

2013

185. Батыс Қазақстан облысы ономастикалық кеңістігінің тарихи-этномәдени қырлары // «Жер-су атауларының тарихы мен бүгінгі жай-күйі» атты республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Астана, 2013. – 27 қараша. – 55-69 б.

186. Жазба ескерткіштер-адамгершілік құндылықтар негізі // Жаһандану үрдісіндегі қазақтардың материалдық емес мәдени мұралары: Республикалық ғылыми конференция материалдары. – Ақтау, 2013. – 2 наурыз. – 76-80 б.

187. Жаһандану және қазақ тілі // Ізденіс. – 2013. – №2 (1). – 8-13 б.

188. Жаһандану тұсындағы мемлекеттік тіл мәселесі // «Қазақстан -2050 стратегиясы: Мемлекеттік тіл және көптілді білім беруді дамыту мәселелері» республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2013. – 29-32 б.

189. Көне қыпшақ жазба ескерткіштерін зерттеудің өзекті мәселелері // Еуразия қыпшақтары: тарих, тіл және жазба ескерткіштері: халықаралық ғылыми теориялық конференция, материалдары. – Астана: Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ, 2013. – 29-30 мамыр. – 152-159 б.

190. Қ. Жұбанов және қазақ тілі тарихы мәселелері // Жұбанов тағылымы – VIII: Қазақстан түркі өркениеті мен тарихы тоғысында халықаралық ғылыми конференция материалдары. – Ақтөбе, 2013. – 4-5 наурыз. – 56-61 б.

191. Қ. Жұбанов жолымен қазақ тілі тарихын ізерлесек (Ж.Нұртілеуовамен бірлікте) // «Ахмет Байтұрсынұлы және заманауи білім беру мәселелері» атты А. Байтұрсынұлының туғанына 140 жыл толуына арналған халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Орал, 2013. – 11 сәуір. – 14-20 б.

192. Қазақ тіл білімі мен тарихындағы профессор Н.Ф. Катанов еңбектерінің манызы // Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. – 2013. – №5 (96). – 78-82 б.

193. Қазақ тілі тарихының өзекті проблемалары // Қазақ әдебиеттану ғылымы мен тіл білімі: жаңа бағыттары және оқытудың инновациялық технологиялары: аймақтық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары, 2013. – 27 наурыз. – 25-30 б.

194. Қазақ тілінің тарихи даму үдерісі // «Теория и практика башкирской филологической науки и филологического образования»: Башқұрт филологиясы факультетінің 20 жылдығы мен Тюркской халықаралық ұйымының 20 жылдығына арналған ғылыми конф жинағы. – Уфа: М. Акмолла атын-

дағы Башқұрт мемлекеттік педагогика университеті, 2013. – 8-10 қазан. – 231-238 б.

195. Махамбет Өтемісұлының хаты // Дана. – 2013. – №3. – 13-15 б.

196. Махамбет поэзиясы тілінің көне жәдігерліктер тілімен сабақтастығы // Исатай мен Махамбет: ізденістер, зерттеулер, көзқарастар атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Орал, 2013. – 27 мамыр. – 76-79 б.

197. Профессор М.Серғалиев және тіл мәдениеті мәселелері // ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарынның докторы, профессор М.С. Серғалиевтің 75 жылдығына арналған «Қазақ тілі – рухани негізіміз» атты республикалық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Астана, 2013. – 44-47 б.

198. Сарсен Аманжолов и проблемы казахской диалектологии // «Актуальные проблемы диалектологии языков народов России»: международная конференция. – Уфа, 2013. – 13-14 сент. – С. 103-105.

199. Түркі тілдерінің лексикалық сабақтастығы (профессор Н.Ф. Катанов еңбектері бойынша) // Мәдени ықпалдастық және өркениеттер бірлігі: V Халықаралық түркология конгресі. – Түркістан – 2013. – 19-20 сәуір. – 166-169 б.

200. Тіл мәдениеті мәселелері // Заманауи қазақ қоғамын қалыптастырудағы жаңашылдық пен сабақтастық: тіл, мәдениет, білім мен ғылым мәселелері бойынша республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Орал, 2013. – 4-10 б.

201. Казахский эпос «Кыз Жибек» и его переводы на русский и турецкий языки // Якутский героический эпос

олонхо-шедевр устного и нематериального наследия человечества в контексте эпосов народов мира. – Якутск, 2013. – 18-19 июня. – С. 246-253.

202. Связь лексики казахского языка с лексикой среднетюркского языка // Образования и науки без границ-2013: материалы IX международной научно-практической конференции. – Польша, Przemesl, 2013. – 7-15 дек. – С. 49-54.

203. Языковые элементы современного казахского языка в средневековых письменных памятниках // Вестник Северо-Восточного федерального университета имени М.К. Аммосова. – 2013. – №4. – Т. 10. – С.85-90.

204. Kazak dilinin Tarihi oluşum dönemleri – Қазақ тілінің қалыптасу кезеңдері // Түркі дүниесінің рухани құндылықтары: халықаралық симпозиум. – Түркия, Ескишехир. – 2013. – 4-8 қараша. – 120-125 б.

205. Yazılı anıtlardaki kazak dilinin tarihi (жазба ескерткіштердегі қазақ тілінің тарихы) // Түркі дүниесін зерттеу журналы (Стамбул). – 2013. – Ақпан. – 161-169 б.

2014

206. Есет Жұбановтың тіл тарихына қатысты ұстанымдары // Филология ғылымдарының докторы, профессор Т. Әбдіғалиеваның 70 жасқа толуына «Қазақ тілі – рухани өзегіміз» атты республикалық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Астана, 2014. – 172-175 б.

207. Профессор Х. Нұрмұқанов ізімен «Ақ Жайық» трилогиясының тілін зерделеу // Профессор Х. Нұрмұқановтың 85 жылдық мерейтойына арналған «Сөз және шеберлік» атты республикалық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Қарағанды, 2014. – 19-22 б.

208. Таңдаған іске адалдық // Ана тілі.– 2014. –27 ақпан – 5 наурыз (№8).– 4 б.

209. Түркітанушы // Ана тілі. – 2014. – 22 мамыр. – 5 б.

210. Тіл майданының жауынгері // Орал өңірі. – 2014. – №11. – 3 б.

211. Ислам в казахском обществе и исламская мотивация в литературе // Наука и литература: Материалы XI Международной научно-практической конференции, посвященной Дню славянской письменности и культуры памяти святых равноапостольных Кирилла и Мефодия. – Самара, 2014. – 21-23 май. – С. 292-295.

МҰРАТ БӨКЕНБАЙҰЛЫ САБЫРДЫҢ ОППОНЕТТІГІМЕН ҚОРҒАЛҒАН ДОКТОРЛЫҚ ЖӘНЕ КАНДИДАТТЫҚ ДИССЕРТАЦИЯЛАР

М.Б. Сабырдың оппонеттігімен қорғалған докторлық диссертациялар

1. Ескеева Мағрипа Қайнарбайқызы. Орхон, Енисей, Талас ескерткіштері және қазіргі қыпшақ тілдеріндегі моносиллабтардық құрылымдық ерекшеліктері. – Алматы, 2007. – 28 қыркүйек.

2. Боранбаев Сандыбай Режепұлы. Эски кыпчак тили менен казак тилинин генетикалык катыштыгы. – Бишкек, 2008.

3. Қалыбаева Қаламқас Сейдұллақызы. Салыстырмалы түркі фразеологиясы (қыпшақ тобындағы тілдердің материалдары бойынша). – Алматы, 2010. – 22 қыркүйек.

М.Б. Сабырдың оппонеттігімен қорғалған кандидаттық диссертациялар

1. Садықбеков Құрманғазы Амангелдіұлы. «Китаб Муқаддима Әбу Ләйс әс-Самарқанди» ескерткішінің тілдік ерекшеліктері. – Алматы, 2009. – 27 ақпан.

2. Пашан Дана Мұсабекқызы. Бір буынды көпмағыналы сөздер (орта ғасыр ескерткіштері материалдары негізінде). – Алматы, 2010. – 10 маусым.

3. Жолдасова Айгул Абдуллаевна. «Диуани - хикмет» ескерткіші тілінің грамматикалық ерекшеліктері (тәуелдік, жіктік және көптік жалғауларының қолданылуы). – Алматы, 2009. – 30 маусым.

МҰРАТ БӨКЕНБАЙҰЛЫ САБЫРДЫҢ ЖЕТЕКШІЛІГІМЕН ҚОРҒАЛҒАН КАНДИДАТТЫҚ ЖӘНЕ МАГИСТРЛІК ДИССЕРТАЦИЯЛАР

М.Б. Сабырдың ғылыми жетекшілігімен қорғалған кандидаттық диссертациялар

1. Иси́на Жаннұр Амангелдіқызы. Орта ғасыр жазба ескерткіштері тіліндегі фразеологизмдер мен мақал-мәтелдердің этномәдени сипаты. – Алматы, 2010. – 12 қараша.

М.Б. Сабырдың ғылыми жетекшілігімен қорғалған магистрлік диссертациялар

2006

1. Еркеғалиева Г. «Хұсрау уа Шырын» поэмасындағы тұрақты тіркестер (қазақ тілімен сабақтастығы). – Орал, 2006.

2. Жұбанышова А. «Гүлстан бит – түрки» ескерткішінің лексикасы (қазақ тілімен сабақтастығы). – Орал, 2006.

3. Хаирова Г. «Мұхаббат-наме» дастанының лексикасы. – Орал, 2006.

2009

4. Джумабекова А.А. Х.Есенжановтың Ақ Жайық трилогиясы тілінің этномәдени жүйесі. – Орал, 2009.

5. Елеуова А.А. Қазақ тілі синтаксисі заңдылықтарының Нахдж әл-фарадис ескерткішіндегі көрінісі. – Орал, 2009.

6. Мурзабекова Г.Т. Құтыптың Хұсрау мен Шырын поэмасының лексикалық ерекшелігі. – Орал, 2009.

7. Мырзағалиева Г.С. Бөкей ордасының құлпытас жазуларының мазмұны мен графикасы. – Орал, 2009.

2010

8. Сұлтаниязова Г.С. Ағылшын, орыс, және қазақ тілдеріндегі түбір морфемалардың айырмашылықтары мен сабақтастығы. – Орал, 2010.

9. Утеғалиева Э.М. XV-XVI ғасырлардағы жырлардың ономастикалық кеңістігі. – Орал, 2010.

2011

10. Кабесова М.Б. Қазақ және ағылшын тілдеріндегі етістіктің құрылымы (салыстырмалары-типологиялық зерттеу). – Орал, 2011.

11. Мұхтарова С.С. Қазақ және ағылшын тіліндегі дене мүше атаулары. – Орал, 2011.

12. Шахиниязова Г.Ж. Құтыптың «Хұсрау мен Шырын» поэмасының грамматикалық ерекшелігі. – Орал, 2011.

2012

13. Қанымқұлова А.М. Ағылшын және қазақ тілдерінің гендерлік фразеологиясы. – Орал, 2012.

14. Нұрашева В.С. Алтын Орда дәуірі жазба ескерткіштерінің лексика-семантикалық ерекшелігі. – Орал, 2012.

2013

15. Абакиева Л.Е. Х.Есенжановтың «Ақ Жайық» роман трилогиясындағы кітаби тілдік деректер, ономастикалық атаулар және диалектизмдер. – Орал, 2013.

16. Ниетова А.С. Батыс Қазақстан өңірі этнонимдерінің лингвомәдени сипаты. – Орал, 2013.

17. Нұғманова Жанар. Н.Ф.Катановтың түркологиялық еңбектері және оның қазақ тіл біліміндегі орны. – Орал, 2013.

18. Нұртилеуова Ж.А. Көне қыпшақ тілі мен қазақ тілінің лексико-семантикалық, фразеологиялық байланысы. – Орал, 2013.

19. Шанкишова Д.И. «Ортаазиялық тәпсір» ескерткішінің лексикасы. – Орал, 2013.

2014

20. Бимашева А.М. Ағылшын және қазақ тіліндегі фразеологизмдердің этномәдени сипаты. – Орал, 2014.

21. Жексенбаева Ш.Б. «Ортаазиялық тәпсір» ескерткішінің лексика-грамматикалық ерекшелігі. – Орал, 2014.

22. Қаржаубаева Р.М. Алтын Орда дәуірі жазба ескерткіштерінің морфологиясы. – Орал, 2014.

23. Насимуллина Айгул Бисембаевна. Көркем шығарманы ағылшын тілінен қазақ тіліне аударудың ерекшеліктері (Шарлотте Бронтенің «Джейн Эйр» романы бойынша). – Орал, 2014.

**ПРОФЕССОР МҰРАТ БӨГЕНБАЙҰЛЫ САБЫРДЫҢ
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ
ФОРУМДАРДА ЖАСАЛҒАН БАЯНДАМАЛАРЫ**

1993

1. *Құтыптың «Хұсрау уа Шырын» поэмасының тілі* – Батыс Қазақстан жас ғалымдарының IV ғылыми конференциясы. Ақтөбе, 1993.

1994

2. *Құтыптың «Хұсрау уа Шырын» поэмасының зерттелу тарихынан* – Академик Р.Б.Сүлейменовты еске алу мақсатында ұйымдастырылған ғылыми конференция. Алматы, 1994.

3. *Омонимдердің қалыптасу тарихынан* – ҚР ҰҒА Шығыстану орталығы. В.П. Юдин оқуына сәйкес өткізілген ғылыми конференция. Алматы, 1994.

1998

4. *Көне қазақ тілі жайында* – Филологияның өзекті мәселелері: К.Ахановтың 70 жылдығына арналған республикалық ғылыми-теориялық конференция. Алматы, 1998.

5. *Қазақ, монғол тілдеріне ортақ бір буынды түбірлер* – Профессор Н.Оралбаева және қазақ тіл білімінің мәселелері: ғылыми-теориялық конференция. Алматы, 1998.

6. *Саиф Сарайдың «Гүлстан бит-түрки» поэмасының лексикасы* – Ахметтану тағылымдары: Республикалық ғылыми-теориялық конференция. материалдары. Алматы, 1998.

1999

7. *Аударма және іс қағаздарының тілі* – Мемлекеттік тіл: терминология, іс қағаздары мен бұқаралық ақпарат құралдарының тілі: Қ.Жұбановтың 100 жылдығына арналған республикалық ғылыми-практикалық конференция. Астана, 1999.

2000

8. *Сан есімдер тарихынан* – Ақын Ж.Молдағалиевтың 80 жылдығына орай өткізілген «Қазақ тілі мен әдебиеті мәселелері» атты республикалық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 2000.

2001

9. *Көне түркі және орта түркі тілдері арасындағы сабақтастық* – Байырғы өркениеті: жазба ескерткіштер. Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 10 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-теориялық конференция. Астана, 2001.

10. *Қосымшалар сабақтастығы* – филология ғылымдарының докторы, профессор Б.Әбілқасымұлының 70жылдық мерейтойына орай өткізілген «Қазақтілі және диалектология мәселелері» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция. Алматы, 27 қыркүйек 2001 ж.

11. *Орта түркі және қазақ тілі лексикасы арасындағы сабақтастық* – «Қазақстан тәуелсіздігіне – 10 жыл: бүгіміз және болашағымыз» атты Халықаралық ғылыми-теориялық конференция. Ақтөбе, 2001.

2002

12. ***Тіл-халықтың тамыры*** – «Қазақ терминологиясының өзекті мәселелері» атты Республикалық ғылыми-практикалық конференция. Астана, 2002.

2003

13. ***Ғ.Мүсірепов және орта ғасырлық рухани құндылықтар*** – «Ғ.Мүсірепов және әлемдік әдеби процесс» атты ғылыми-теориялық конференция. Алматы, 2003.

14. ***Ғ.Мүсірепов және сөз өнері*** – «М.Әуезов және әлем әдебиеті» атты Халықаралық ғылыми-теориялық конференция. Алматы, 2003.

15. ***Махамбет поэзиясы тілінің орта ғасыр жазба ескерткіштеріне қатысы*** – Махамбет поэзиясындағы ерлік пен елдік рухы және қазіргі дәуір: Халықаралық ғылыми-теориялық конференция. Алматы, 2003.

16. ***Орта түркі тілі мен қазақ тілінің дыбыстық өзгерістерінің сабақтастығы*** – Көркем әдебиет тілінің өзекті мәселелері. С.М.Исаев оқулары: Халықаралық ғылыми-теориялық конференция. Алматы, 2003.

2005

17. ***Қазақ тілі лексикасының XIV ғасыр жазба әдеби ескерткіштеріне қатысы*** – Жұбанов тағылымы: VII халықаралық ғылыми конференция. Ақтөбе, 2005.

2006

18. ***А.С. Пушкин шығармаларындағы шығыстық сарындар*** – Международная научно-практическая конферен-

ция: «А.С. Пушкин в культурной пространстве запада и востока». Орал, 2006.

19. **Қ. Жұмалиев және әдебиет тарихы, әдеби тіл мәселелері** – Қ.Жұмалиев және қазақ филологиясы мәселелер» атты Республикалық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 2006.

20. **С. Шарабасовпрозасы тіліндегі лексика-семасиологиялық айшықтар** – «Ғалым, ұстаз С.Ғ.Шарабасов және қазақ филологиясы мәселелері» атты конференция. Орал, 2006.

21. **Тіл диқаны – Есет Жұбанов** – «Жұбанов тағылымы» атты Республикалық ғылыми-практикалық конференция. Ақтөбе, 2006.

2007

22. **Ғ.Тоқай поэзиясындағы әйел теңдігі мәселесі** – Экономиканың бәсекеге жарамдылығы әлеуметтік-экономикалық мәселелер: Республикалық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 2007.

23. **Көне түркі мәдениеті мен қазақ мәдениетінің тілдік-рухани сабақтастығы** – «Ғасырлар тоғысындағы түркі өркениеті: саясат, экономика және мәдениет» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 2007.

24. **Қазақ мұсылмандығының сара жолы** – «Еуразиялық ойлауды қалыптастыру мәселелері: Еуразиялық теңқұшылық» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Атырау, 2007.

25. **Тіл мәдениетін дамытудағы жергілікті БАҚ-ның рөлі** – «Мемлекеттік тіл саясаты және тіл мәдениетінің өзекті мәселелері» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 2007.

2008

26. ***Көне түркі жаза ескерткіштеріне сүйеніп қазақ тілін тереңдетіп оқыту мәселелері*** – «Жаңа ғасырдағы Қазақстанның тілдік кеңістігі және әлемдік лингвистиканың өзекті мәселелер» атты Халықаралық ғылыми конференция. Алматы, 2008.

27. ***Қ. Жұмалиев және әдебиет тарихы, әдеби тіл мәселелері*** – «Академик Қ. Жұмалиев және ұлттық рухани әлем» атты Республикалық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 2008.

28. ***М. Қашқаританудағы Х.Досмұхамедовтың рөлі*** – «Алаш қозғалысы: теория, тарих, тағылым» атты Алаш партиясы және Алашорданың Батыс бөлімінің 90 жылдығына арналған Республикалық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 2008.

29. ***М. Тілеужанов және діни тәрбие мәселелері*** – «Тілеужанов және қазақ филологиясы» атты Республикалық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 2008.

30. ***Орал қаласының ономастикалық кеңістігі: бүгінгі мен болашағы, тарихи-лингвомәдени аспектілері*** – «Мемлекеттік тіл саясаты: жаңа кезең мен жаңа міндеттер» атты III халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 14-15 қазан 2008 ж.

31. ***Халел Досмұхамедов және түркітану мәселелері*** – «Әлем қазақтарының рухани сұхбаты» атты Халықаралық ғылыми-теориялық конференция. Астана, 2008.

32. ***Роль казахского языка на стыке мировой цивилизации и национальной культуры*** – VII Международный симпозиум: «Языковые контакты Поволжья» – Казань, 2008.

2009

33. ***Бүгінгі түркітанудың негізгі міндеттері*** // Алтайистика және түркологиядағы кешенді зерттеудің өзекті мәселелері: Халықаралық конгресс материалдары. – Кокшетау, 17-20 маусым 2009 ж.

34. ***Жаңа ғасырдағы түркітанудың өзекті мәселелері*** – Жаңа ғасырдағы түркітану: рухани құндылықтарды сақтау және зерттеу мәселелері атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. Орал, 2009.

35. ***Қазақ-түрік мақал-мәтелдерінің ұқсастығы мен дыбыстық ерекшелігі*** – «Сарсен Ақмұрзин және ұлы отан соғысы жылдарынан кейінгі қазақ руханияты» атты Облыстық ғылыми-тәжірибелік конференция. Орал, 10 желтоқсан 2009 ж.

36. ***Түркітанудың пән аралық байланыстары және көкейкесті мәселелері*** // «Түркі әлемі: тіл, қоғам, мәдениет» атты Халықаралық тәжірибелік конференция. Алматы, 26-27 мамыр 2009 ж.

37. ***Тіл тарихын дәуірлеудің кейбір мәселелері*** – Қазақ мемлекеттілігі және түркі әлемінің тарихи-мәдени құндылықтары атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. Шымкент, 2009.

38. ***Тіл тарихын зерлеген*** – «Түркі әлемі: тіл, қоғам, мәдениет» атты Халықаралық-тәжірибелік конференция материалдары. Алматы, 26-27 мамыр 2009 ж.

2010

39. ***Әбіш Кекілбаевтың тіл туралы толғаныстары*** – «Мұхтар Әуезов және әлем әдебиеті» атты Халықаралық ғылыми-теориялық конференция. 24 қыркүйек 2010.

40. **Жазба ескерткіштер тіліндегі ақыл-нақыл сөздердің рухани құндылығы** – «Нұрмұқанов оқулары атты» Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция. Қарағанды, 2010.

41. **Жаһандану тұсындағы қазақ тілінің рөлі** – «Мемлекеттік тіліміздің бүгінгі жайы және даму болашағы» Аймақтық ғылыми-теориялық конференция. Орал, 2010.

42. **Қазақ, орыс, ағылшын тілдеріндегі түбір морфемалардың ортақ заңдылықтары** – «Қазіргі кезеңдегі педагог мамандарды даярлаудың өзекті мәселелері мен келешегі» Халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 22-23 сәуір 2010.

43. **Құтыптың «Хұсрау мен Шырын» поэмасының тіліндегі сөз таптары** – «Қазіргі кезеңдегі педагог мамандарды даярлаудың өзекті мәселелері мен келешегі: Халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 22-23 сәуір 2010 ж.

44. **М. Қашқаританудағы Халел Досмұхамбетовтың рөлі** – «Алаш қозғалысы: теория, тарих, тағылым» атты Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция. Орал, 22 қараша 2010 ж.

45. **Махмуд бин Алидің «Нахдж әл-фарадис» жәдігерлігінің лексикасы** – «Тіл және мәдениет: тілдің антропо-өзектік мәселесі» атты Профессор Ж. Манкееваның 60 жылдығына арналған ғылыми-теориялық конференция. Алматы, 2010.

46. **Ноғайлы жырлары және олардың ономастикалық кеңістігі** – «Ақтан Керейұлы және аймақтық әдебиеттану мәселелері» атты Республикалық ғылыми-практикалық конференция. Ақтөбе, 12 қараша 2010 ж.

47. Орал қаласының ономастикалық кеңістігі: бүгінгі мен болашағы, тарихи-лингвомәдени аспектілері – Мемлекеттік тіл саясаты: жаңа кезең мен жаңа міндеттер: III халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 14-15 қазан 2010 ж.

48. «Орта Азиялық тәпсірдің» тілдік ерекшеліктері – Жалпы тіл білімі және түркі тілдерінің өзекті мәселелері: халықарадық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Астана, 21-23 желтоқсан 2010 ж.

49. Орта ғасыр жазба ескерткіштері – рухани мәдени мұра – «Мәдени мұра: тарих, әдебиет, тіл, руханият» атты республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция. Орал, 3-14 қаңтар 2010 ж.

50. Ислам в казахском обществе и религиозно-исламская мотивация в литературе – IV Международный симпозиум «Исламская цивилизация в Волго-уральском регионе». Уфа, 21-22 октября 2010 г.

51. Этнопсихолингвистические аспекты обучения государственного языка в Казахстане – Международная научно-практическая конференция «Межкультурная коммуникация как фактор консолидации современного российского общества: проблемы и пути развития». 20-21 января 2010.

2011

52. Әлемдік түркологияның бір саласы – қазақ тілі тарихының даму үрдісі – «Түркі өркениеті және Тәуелсіз Қазақстан» атты халықаралық конференция. Астана, 20 мамыр 2011ж.

53. Жаһандану тұсындағы мемлекеттік тіл мәселесі – «Үш тұғырлы тіл: бүгінгі мен ертеңі» атты филология ғылымда-

рының докторы, профессор Шара Мажитаеваның 60 жылдық мерейтойына арнап өткізген республикалық ғылыми-практикалық конференция. Алматы, 25 қараша 2011.

54. **Қазақ қоғамындағы түркілік және исламдық рухани-мәдени сабақтастықтың әдебиеттегі көрінісі** – «Проблема формирования паритетного Евразийства в контексте темы исламского ренессанса и философии поэзии Габдуллы Тукая» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 17 мамыр 2011 ж.

55. **Қазақстан тәуелсіздігінің басты тірегі мемлекеттік тіл** – Қазақ мемлекеттілігі: жарқын бетбұрыс, жойқын ұмтылыс (1991-2011жж.) атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. Астана, 2 желтоқсан 2011 ж.

56. **«Қисас-ул әнбийа» ескерткішінің тілі** – Фольклортанушы ғалым, филология ғылымдарының докторы, профессор Есет Жұбановтың туғанына 80 жыл толуына арналған «Эпос тілін зерттеудің өзекті мәселелері» атты халықаралық дөңгелек үстел. Алматы, А.Байтұрсынов атындағы Тіл білімі институты, 21 қаңтар 2011ж.

57. **Орта ғасыр жазба ескерткіштері тіліндегі фразеологизмдердің құрылымдық сипаты** – Көрнекті түркітанушы ғалым, филология ғылымдарының докторы, профессор Бабаһ Әбілқасымовтың 80 жылдық мерейтойына орай «Қазақ тілінің тарихы мен түркітану мәселелері» атты ғылыми-теориялық конференция. Алматы, 4 қараша 2011ж.

58. **Орта түркі дәуірі жазба ескерткіштер тіліндегі кейбір тарихи фонетикалық ерекшеліктер** – «Түркі әлемі: түп бастауы, тарих, тіл, мәдениет тұтастығы» атты халықаралық түркологиялық симпозиум. Астана, 28-29 сәуір 2011ж.

59. ***Орта түркі дәуірі жазба ескерткіштері тіліндегі қазақ тілінің көріністері*** – IV Халықаралық түркологиялық конгресі. Түркістан, 13-14 мамыр 2011ж.

60. ***Сөз құрамындағы тарихи фонетикалық айырмашылықтың бірі, з (з) ~ й сәйкестігі туралы*** – «Қазақ тіл білімі: тарих, тәжірибе, болашақ» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция. Алматы, 29 қараша 2011ж.

61. ***Катанов и этнографическое наследие казахского народа (Ж. Нұрмановамен бірлікте)*** – Международная научная конференция «Историко-культурное наследие Хакасии»: [посвященная 85-летию со дня рождения д-ра ист. наук, археолога Якова Ивановича Сунчугашева]. Абакан, 20-21 октября 2011 г.

62. ***Некоторые историко-фонетические элементы родства в кипчакско-монгольских языках*** – Международная научно-практическая конференция – Халықаралық ғылыми-практикалық конференция: «Межкультурная коммуникация как фактор консолидации современного Российского общества: проблемы и пути развития» Уфа, 12-13 апреля 2011 г.

63. ***Связь лексики казахского языка с лексикой среднетюркского языка*** – VIII Международная научно-практическая конференция «Наука и культура России», Самара, 26-27 мая 2011 г.

64. ***Языковая политика современного Казахстана*** – Международная научно-практическая конференция «Современная филология в международном пространстве языка и культуры», Астрахань, 30 сентября – 2 октября 2011 г.

2012

65. **Махамбет өлеңдері тілінің орта ғасыр жазбаларымен сабақтастығы** – XIX ғасыр мен XX ғасыр басындағы Жайық алқабы ақындарының әдеби мұрасы: аймақтық ғылыми-тәжірибелік конференция. – Ақтөбе, 27 қаңтар 2012 ж.

66. **Түркі тілдерінің салыстырмалы лексикасын зерттеуде Н.Ф. Катанов мұрасының маңызы** – «Н.Ф. Катанов және түркология мәселелері» атты халықаралық-теориялық конференция. Орал, 30-31 мамыр 2012.

67. **Түркі тілдерінің салыстырмалы лексикологиясының өзекті мәселелері** – Международная научно-практическая междисциплинарная конференция: «Сравнительно-сопоставительное изучение тюркских языков», посвященная памяти тюрколога, к.ф.н., доцента. Ю.И. Васильева. Дьаргы-стай, 29-30ноября 2012г.

68. **Шернияз ақын поэзиясының тілдік сипаты** – Шернияз Жарылғасұлы және ұлт-азаттық поэзия: Республикалық ғылыми-теориялық конференция. Ақтөбе, 12-13 қазан 2012.

69. **Эпос Кыз Жибек и его переводы на русский и турецкий языки** – Международный симпозиум на тему: «Сохранение культурного разнообразия: шедевры ЮНЕСКО на земле Олонхо». Якутск, 11 июля 2012 г.

2013

70. Батыс Қазақстан облысы ономастикалық кеңістігінің тарихи-этномәдени қырлары – «Жер-су атауларының

тарихы мен бүгінгі жай-күйі» атты республикалық ғылыми-практикалық конференция. Астана, 27 қараша 2013 ж.

71. Жазба ескерткіштер-адамгершілік құндылықтар негізі – «Жаһандану үрдісіндегі қазақтардың материалдық емес мәдени мұралары» атты республикалық ғылыми конференция. Ақтау, 2 наурыз 2013 ж.

72. Жаһандану тұсындағы мемлекеттік тіл мәселесі – «Қазақстан–2050 стратегиясы: Мемлекеттік тіл және көптілді білім беруді дамыту мәселелері» атты республикалық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 2013.

73. Көне қыпшақ жазба ескерткіштерін зерттеудің өзекті мәселелері – «Еуразия қыпшақтары: тарих, тіл және жазба ескерткіштері» атты Халықаралық ғылыми теориялық конференция. Астана, 29-30 мамыр 2013 ж.

74. Қ. Жұбанов және қазақ тілі тарихы мәселелері – «Жұбанов тағылымы – VIII: Қазақстан түркі өркениетімен тарихы тоғысында» атты халықаралық ғылыми конференция. Ақтөбе, 4 – 5 наурыз 2013 ж.

75. Қ. Жұбанов жолымен қазақ тілі тарихын ізерлесек – «Ахмет Байтұрсынұлы және заманауи білім беру мәселелері» атты А. Байтұрсынұлының туғанына 140 жыл толуына арналған халықаралық ғылыми-теориялық конференция. Орал, 11 сәуір 2013 ж.

76. Қазақ тілі тарихының өзекті проблемалары – «Қазақ әдебиеттану ғылымы мен тіл білімі: жаңа бағыттары және оқытудың инновациялық технологиялары» атты аймақтық ғылыми-тәжірибелік конференция. Орал, 27 наурыз 2013 ж.

77. Қазақ тілінің тарихи даму үдерісі – Международная научно-практическая конференция «Теория и практика

башкирской филологической науки и филологического образования», посвященная 20-летию факультета башкирской филологии и 20-летию Международной организации тюркской культуры (ТЮРКСОЙ). Россия, г. Уфа, 8-10 октября 2013 г.

78. Махамбет поэзиясы тілінің көне жәдігерліктер тілімен сабақтастығы – Исатай мен Махамбет: ізденістер, зерттеулер, көзқарастар. Халықаралық ғылыми-теориялық конференция. Орал, 27 мамыр 2013 ж.

79. Профессор М.Серғалиев және тіл мәдениеті мәселелері – ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарынның докторы, профессор М.С. Серғалиевтің 75 жылдығына арналған «Қазақ тілі – рухани негізіміз» атты республикалық ғылыми-теориялық конференция. Астана, 30-31 қазан 2013 ж.

80. Сарсен Аманжолов и проблемы казахской диалектологии – Международная конференция «Актуальные проблемы диалектологии языков народов России». Уфа, 13-14 сентября 2013 г.

81. Түркі тілдерінің лексикалық сабақтастығы (профессор Н.Ф. Катанов еңбектері бойынша) – «Мәдени ықпалдастық және өркениеттер бірлігі» атты Халықаралық V түркологиялық конгресс. Түркістан, 19-20 сәуір 2013ж.

82. Тіл мәдениеті мәселелері – «Заманауи қазақ қоғамын қалыптастырудағы жаңашылдық пен сабақтастық: тіл, мәдениет, білім мен ғылым мәселелері. Республикалық ғылыми-практикалық конференция. Орал, 2013 ж.

83. Казахский эпос «Кыз Жибек» и его переводы на русский и турецкий языки – Международная научная конференция, посвященная 120-летию П.А. Ойунского «Якутский героический эпос Олонхо-шедевр устного и нематериаль-

ного наследия Человечества в контексте эпосов народов мира». Якутск, 8-19июня 2013 г.

84. ***Связь лексики казахского языка с лексикой среднетюркского языка*** – IX Международная научно-практическая конференция «Образование и наука без границ – 2013». Польша, Przemesl, 7-15 декабря 2013 г.

85. ***Kazak dilinin Tarihi oluşum dönemleri – Қазақ тілінің қалыптасукезеңдері*** – «Түркі дүниесінің рухани құндылықтары» атты Халықаралық симпозиум.Түркия, Ескишехир, 4-8 қараша 2013 ж.

2014

86. ***Есет Жұбановтың тіл тарихына қатысты ұстанымдары*** – филология ғылымдарының докторы, профессор Тілеулес ӘбдіғалиқызыӘбдіғалиеваның 70 жасқа толуына арналған «Қазақ тілі – рухани өзегіміз» атты республикалық ғылыми-теориялық конференция. Астана, 28 марта 2014 ж.

87. ***Профессор Х.Нұрмұқанов ізімен «Ақ Жайық» трилогиясының тілін зерделеу*** – филология ғылымдарының докторы, профессор Хайролла Мырзағалиұлы Нұрмұқановтың 85 жылдығына арнаған «Сөз және шеберлік» атты республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция. Қарағанды, 11-12 сәуір, 2014 ж.

88. ***Ислам в казахском обществе и исламская мотивация в литературе*** – XI Международная научно-практическая конференция «Наука и культура России», посвящённая Дню славянской письменности и культуры памяти святых равноапостольных Кирилла и Мефодия. Самара, 21-23 мая 2014 г.

ЕҢБЕКТЕРІНІҢ ӘЛІПБИЛІК КӨРСЕТКІШІ

- А.С. ПУШКИН шығармаларындағы шығыстық сарындар – 72
- АБУ ханифа мазхабы – сара жол – 97
- АҚ ЖАЙЫҚТЫ аңсаған ақ шағала (Ақұштап Бақтыгерееваның шығармашылығы туралы сыр) – 118
- АҚ ОРДАДАН жеткен сый – 20
- АҚҚҰС (Ақұштап Бақтыгерееваның шығармашылығы туралы сыр.) – 67
- АЛТЫ алаштың абызы (Ә.Кекілбаев туралы) – 132
- АЛТЫН ОРДА дәуірі ескерткіштерінің тілдеріндегі кірме сөздер – 57
- АЛТЫН ОРДА дәуірі жазба ескерткіштерін зерттеудің маңызы – 40
- АЛТЫН ОРДА дәуірі жазба ескерткіш-терінің тіліндегі қосымшалар – 173
- АРАБ тілінің орта түркі тіліне тигізген ықпалы – 73
- АТАТҮРІК идеялары және мемлекеттік тіл мәселесі – 174
- АУДАРМА және іс қағаздарының тілі – 35
- ӘБУ Ханифа мазхабы – біздің жол – 84
- ӘБІШ Кекілбаев және мемлекеттік тіл мүддесі – 133
- ӘБІШ Кекілбаевтың тіл туралы толғаныстары – 134
- ӘДЕБИ және тілдік байланыстардың өзекті мәселелері – 10
- ӘЛЕМДІК түркологияның бір саласы – қазақ тілі тарихының даму үрдісі – 154
- Б.М. ЮНУСАЛИЕВ жана түрк уңғу сөздөрүнүн маселелери – 46
- БАБАДАН қалған мұрағат – 58
- БАТЫС Қазақстан облысы ономастикалық кеңістігінің тарихи-этномәдени қырлары – 185

БҮГІНГІ түркітанудың негізгі міндеттері – 119	
Ғ. МҮСІРЕПОВ және орта ғасырлық рухани құндылықтар – 59	
Ғ. МҮСІРЕПОВ және сөз өнері – 60	
Ғ. ТОҚАЙ поэзиясындағы әйел теңдігі мәселесі – 85	
ҒАБИТ Мүсірепов және қазақ тілі тарихы – 47	
ҒАЛЫМ туралы сыр – 28	
ҒАЛЫМ, ұстаз, ақын – 98	
ҒЫЛЫМ қайраткері (профессор Х. Нұрмұқанов туралы сөз) – 135	
ЕЛДІК пен егемендік ұстындары – 136, 155	
ЕЛЕУЛІ еңбек – 41	
ЕСЕТ Жұбанов және қазақ тілі тарихы мәселелері – 86	
ЕСЕТ Жұбановтың тіл тарихына қатысты ұстанымдары – 206	
ЖАЗБА ескерткіштер тілі негізінде қазақ тілі тарихын жүйелеу мәселесі – 61	
ЖАЗБА ескерткіштер тіліндегі ақыл-нақыл сөздердің рухани құндылығы – 137	
ЖАЗБА ескерткіштер тіліндегі сөз мағынасының өзгеруі – 62	
ЖАЗБА ескерткіштер-адамгершілік құндылықтар негізі – 186	
ЖАЙЫҚТЫҢ қоңыр үнді қоңырауы (ақын А. Нәріков шығармашылығы хақында) – 87	
ЖАҢА ғасырдағы түркітанудың өзекті мәселелері – 120	
ЖАҢАҢДАНУ және қазақ тілі – 187	
ЖАҢАҢДАНУ тұсындағы қазақ тілінің рөлі – 138	
ЖАҢАҢДАНУ тұсындағы мемлекеттік тіл мәселесі – 99, 156, 188	

- КӨНЕ жәдігерді жаңғыртқан – 121
- КӨНЕ қазақ тілі жайында – 29
- КӨНЕ қыпшақ жазба ескерткіштерін зерттеудің өзекті мәселелері – 189
- КӨНЕ қыпшақ жазба ескерткіштерінің тілі: оқу құралы – 6
- КӨНЕ мұрағаттың тіліне үңілсек – 21
- КӨНЕ түркі жаза ескерткіштеріне сүйеніп қазақ тілін тереңдетіп оқыту мәселелері – 100
- КӨНЕ түркі және орта түркі тілдері арасындағы сабақтастық – 42
- КӨНЕ түркі мәдениеті мен қазақ мәдениетінің тілдік-рухани сабақтастығы – 88
- КӨНЕ түркі тілі: оқу-әдістемелік құрал – 4
- Қ. ЖҰБАНОВ және қазақ тілі тарихы мәселелері – 190
- Қ. ЖҰБАНОВ жолымен қазақ тілі тарихын ізерлесек – 191
- Қ. ЖҰМАЛИЕВ және әдебиет тарихы, әдеби тіл мәселелері – 74, 101
- ҚАЗАҚ қоғамындағы түркілік және исламдық рухани-мәдени сабақтастықтың әдебиеттегі көрінісі – 157
- ҚАЗАҚ мұсылмандығының сара жолы – 89
- ҚАЗАҚ тіл білімі мен тарихындағы профессор Н.Ф.Катанов еңбектерінің маңызы – 192
- ҚАЗАҚ тілі лексикасының XIV ғасыр жазба әдеби ескерткіштеріне қатысы – 69
- ҚАЗАҚ тілі тарихы және қыпшақ жазба ескерткіштері – 75
- ҚАЗАҚ тілі тарихын жүйелеу мәселесі – 102
- ҚАЗАҚ тілі тарихын зерттеуде қыпшақ жазба ескерткіштерінің рөлі – 76
- ҚАЗАҚ тілі тарихының өзекті проблемалары – 193

- ҚАЗАҚ тілі: оқу құралы – 5
- ҚАЗАҚ тілі: оқу-әдістемелік құрал – 1
- ҚАЗАҚ тілі: электронды оқу құралы – 8
- ҚАЗАҚ тілінің тарихи даму үдерісі – 194
- ҚАЗАҚ тілінің шығу тарихы : Фонетика. Екінші бөлім – 12, 13
- ҚАЗАҚ, монғол тілдеріне ортақ бір буынды түбірлер – 30
- ҚАЗАҚ, орыс, ағылшын тілдеріндегі түбір морфемалардың ортақ заңдылықтары – 139
- ҚАЗАҚСТАН – Алтын ордадай ұлы мемлекеттің тарихи мекені (сұхбат) – 140
- ҚАЗАҚСТАН тәуелсіздігінің басты тірегі мемлекеттік тіл – 158
- ҚАЗАҚ-түрік мақал-мәтелдерінің ұқсастығы мен дыбыстық ерекшелігі – 141
- ҚАЙДАСЫҢ, қара өлеңім – 122
- «ҚИСАС-үл әнбийа» ескерткішінің тілі – 159
- ҚОСЫМШАЛАР сабақтастығы – 43
- ҚҰНАРЛЫ мол құнды еңбек (проф. А. Тайжановтың «Тағылымды танымдар» атты кітабы туралы ой) – 103
- ҚҰПИЯСЫ мол түркі түбірі – 22
- ҚҰТЫП және Абай – 26
- ҚҰТЫПТЫҢ «Хұсрау уа Шырын» поэмасының зерттелу тарихынан – 17
- ҚҰТЫПТЫҢ «Хұсрау уа Шырын» поэмасының лексикасы – 23
- ҚҰТЫПТЫҢ «Хұсрау уа Шырын» поэмасының тілі – 16
- ҚҰТЫПТЫҢ «Хұсрау уа Шырын» поэмасының тіліндегі көне туынды негіздер – 24
- ҚҰТЫПТЫҢ «Хұсрау уа Шырын» поэмасының тіліндегі -мақ, -мек, -дай, -дей афикстері жайында – 18

ҚҰТЫПТЫҢ «Хұсрау мен Шырын» поэмасы және оның тілі – 2

ҚҰТЫПТЫҢ «Хұсрау мен Шырын» поэмасының тіліндегі септік жалғаулар – 159

ҚҰТЫПТЫҢ «Хұсрау мен Шырын» поэмасының тіліндегі сөз таптары – 142

ҚҰТЫПТЫҢ «Хұсрау мен Шырын» поэмасының лексика-грамматикалық сипаты – 14

ҚЫПШАҚ жазба ескерткіштерінің тіліндегі монғол элементтері – 48

ҚЫПШАҚТАНУ көкжиектері және мемлекеттік тіл ұстанымдары – 77,104

М. ҚАШҚАРИТАНУДАҒЫ Х.Досмұхамедовтың рөлі – 105, 143

М. ТІЛЕУЖАНОВ және діни тәрбие мәселелері – 106

МАҚАЛ-мәтелдер бойындағы сабақтастық – 63

МАХАМБЕТ өлеңдері тілінің орта ғасыр жазбаларымен сабақтастығы – 175

МАХАМБЕТ Өтемісұлының хаты – 195

МАХАМБЕТ поэзиясы тілінің көне жәдігерліктер тілімен сабақтастығы – 196

МАХАМБЕТ поэзиясы тілінің орта ғасыр жазба ескерткіштеріне қатысы – 64

МАХАМБЕТ хатының тілдік сипаты – 78

МАХМУД бин Алидің «Нахдж әл-фарадис» жәдігерлігінің лексикасы – 144

МӘДЕНИ мұрамыз – Рабғузидың «Қиссас-ул әнбийә» ескерткіші – 107

Мәдениеттің үш тірегі – 108

- МЕМЛЕКЕТТІК тіл – тәуелсіздік тұғыры – 79
- МЕМЛЕКЕТТІК тіл және аударма – 36
- МЕМЛЕКЕТТІК тіл тағдыры-біздің тағдырымыз – 161
- МЕМЛЕКЕТТІК тілді білмесең – 80
- МЕМЛЕКЕТТІЛІКТІ нығайту факторлары қандай? – 176
- МҰРАҒАТТАРДЫҢ бір сыры – 65
- НАХДЖ ӘЛ-ФАРАДИС ескерткіші – 49
- НОҒАЙЛЫ жырлары және олардың ономастикалық кеңістігі – 145
- ОМОНИМДЕРДІҢ қалыптасу тарихынан – 19
- ОМОНИМДЕРДІҢ қалыптасуы – 31
- ОРАЛ қаласының ономастикалық кеңістігі: бүгінгі мен болашағы, тарихи-лингвомәдени аспектілері – 109, 146
- «ОРТА Азиялық тәпсірдің» тілдік ерекшеліктері – 147
- «ОРТА Азиялық тәпсір» (XII-XIII ғғ.) жазба жәдігерлерінің лексикасы – 162
- ОРТА ғасыр жазба ескерткіштері – рухани мәдени мұра – 148
- ОРТА ғасыр жазба ескерткіштері тіліндегі фразеологизмдердің құрылымдық сипаты – 163
- ОРТА ғасыр жазба ескерткіштері фразеологиялық және паремиологиялық қорының этномәдени сипаты (XIVғ.) – 15
- ОРТА ғасыр жазба ескерткіштеріндегі сөз тіркестері – 50
- ОРТА түркі дәуірі жазба ескерткіштер тіліндегі кейбір тарихи фонетикалық ерекшеліктер – 164
- ОРТА түркі дәуірі жазба ескерткіштері тіліндегі қазақ тілінің көріністері – 165
- ОРТА түркі дәуірі жазба ескерткіштерінің тілі: Арнайы курс бағдарламасы – 7

ОРТА түркі және қазақ тілі лексикасы арасындағы сабақтастық – 44

ОРТА түркі тілі лексикасы мен қазақ тілі лексикасының сабақтастығы (XIV ғасыр жазба ескерткіштері негізінде) – 3

ОРТА түркі тілі лексикасының қазақ тілі лексикасымен сабақтастығы (түрік тілінде) – 166

ОРТА түркі тілі мен қазақ тіліне ортақ араб-парсы сөздері – 51

ОРТА түркі тілі мен қазақ тілінің дыбыстық өзгерістерінің сабақтастығы – 66

ОРТА түркі тілі фонетикасынан этюдтер – 52

ОРХОН-Енисей жазба ескерткіштерінің тіліне сүйеніп қазақ тілін тереңдетіп оқыту – 90

ӨТЕМІС қажының «Шыңғыс-наме» ескерткішінің тілі – 123

ПРОФЕССОР М.СЕРҒАЛИЕВ және тіл мәдениеті мәселелері – 197

ПРОФЕССОР Х.НҰРМҰҚАНОВ ізімен «Ақ Жайық» трилогиясының тілін зерделеу – 207

РУХАНИ, мәдени мұралар-жазба жәдігерліктер – 110

С. САРАЙИДЫҢ «Гүлстан би-түрки» дастанының кейбір фонетикалық сипаты – 53

С. ШАРАБАСОВ прозасы тіліндегі лексика-семасиологиялық айшықтар – 81

САИФ Сарайдың «Гүлстан бит-түрки» поэмасының лексикасы – 32

САИФ Сарайдың «Гүлстан бит-түрки» поэмасының тілі – 27

САН есімдер тарихынан – 37

САРСЕН Аманжолов и проблемы казахской диалектологии – 198

СӨЗ зергері (Әбіш Кекілбаевтың шешендігі туралы) –	125
СӨЗ құрамындағы тарихи фонетикалық айырмашылықтың бірі, з (з) ~ й сәйкестігі туралы –	167
Т. ІЗТІЛЕУОВ дастандарындағы шығыс сюжеттері –	92
ТАҒЫЛЫМЫ мол еңбек –	126
Таным таразысы: ғылыми-зерттеу. –	9
ТАҢДАҒАН іске адалдық –	208
ТӘУЕЛСІЗДІК басты ұстындары –	149
ТӘУЕЛСІЗДІК тіректері –	150
ТҰҢҒЫШ түркітанушы (Х. Досмұхамедов туралы) –	111
ТҮБІРЛЕРДІҢ даму сипаты –	68
ТҮРКІ поэзиясындағы «Хұсрау уа Шырын» сарыны –	24
ТҮРКІ тілдерінің лексикалық сабақтастығы (профессор Н.Ф. Катанов еңбектері бойынша) –	199
ТҮРКІ тілдерінің салыстырмалы лексикасын зерттеуде Н.Ф. Катанов мұрасының маңызы –	177
ТҮРКІ тілдерінің салыстырмалы лексикологиясының өзекті мәселелері – Сравнительно-сопоставительное изучение тюркских языков –	178
ТҮРКІ халықтары әдебиетіндегі Көк бөрі бейнесі –	33
ТҮРКІЛІК жадыны жаңғыртқан –	179
ТҮРКІЛІК мұра: дәстүр және сабақтастық –	12
Түркілік таным мен қазақ мәдениеті –	93
ТҮРКІТАНУДЫҢ пән аралық байланыстары және көкейкесті мәселелері –	127
ТҮРКІТАНУШЫ –	209
ТІЛ – барлық ғылымның негізі –	45
ТІЛ диқаны – Есет Жұбанов –	82
ТІЛ майданының жауынгері –	210

ТІЛ мәдениеті және сөз қолданысы –	83
ТІЛ мәдениеті мәселелері –	200
ТІЛ мәдениетін дамытудағы жергілікті БАҚ-ның рөлі –	94
ТІЛ мәдениетін ойласақ –	38
ТІЛ тамыры тереңде –	54
ТІЛ тарихын дәуірлеудің кейбір мәселелері –	128
ТІЛ тарихын зерлеген –	129
ТІЛ-халықтың тамыры –	55
ҰЛАҒАТ –	112
ҰЛЫ істерге бастаушы –	180
ҰРПАҚҚА атын қалдырған ғалым –	130
ХАЛЕЛ Досмұхамедов және түркітану мәселелері –	113
ХОРЕЗМИ жана аның «Мұхаббат-намеси» –	39
ХОРЕЗМИДІҢ «Мұхаббат-наме» поэмасындағы реликт түбірлер –	34
ШАЛҚАР (Жазушы Хамза Есенжановтың тағанына 100 жыл толуына орай) –	114
Шалқар талант (Х.Есенжанов туралы) –	115
ШЕРНИЯЗ ақын поэзиясының тілдік сипаты –	181
ШЕШЕНДІКТІ ту еткен –	70
ШЫҢҒЫРЛАУДАН шыңға шыққан –	151
XIV ғасырдың прозалық шығармасы –	56
ЫСТАМБҰЛ әсерлері –	182

* * *

АНАЛИЗ процессов формирования казахского языка (в историко-лингвистическом аспекте) – 95

ИСЛАМ в казахском обществе и исламская мотивация в литературе – 211

ИСЛАМ в казахском обществе и религиозно-исламская мотивация в литературе – 152

ИСТОРИЧЕСКИЕ процессы формирования и развития казахского языка – 71

КАЗАХСКИЙ эпос «Кыз Жибек» и его переводы на русский и турецкий языки – 201

КАТАНОВ и этнографическое наследие казахского народа (Ж. Нуғмановамен бірлікте) – 168

НЕКОТОРЫЕ историко-фонетические элементы родства в кипчакско-монгольских языках – 169

НЕКОТОРЫЕ черты родства тюрко-монгольских языков – 116

ОТГОЛОСОК языкового родства тюрко-монгольских языков – 91

ПРОФЕССОР ПЕРЕСВЕТОВ – 124

ПУТИ формирования и развития казахского языкознания – 131

РОЛЬ казахского языка на стыке мировой цивилизации и национальной культуры – 117

РОЛЬ этнокультурных традиций в образовательном и воспитательном процессе – 170

СВЯЗЬ лексики казахского языка с лексикой среднетюркского языка – 171, 202

ЭПОС Кыз Жибек и его переводы на русский и турецкий языки – 183

ЭТНОПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ аспекты обучения государственному языку в Казахстане – 153

ЯЗЫКОВАЯ политика современного Казахстана – 172

ЯЗЫКОВЫЕ элементы современного казахского языка в средневековых письменных памятниках – 203

* * *

HAREZM ve Kıpçak Sahasına Ait Yazma Eserleride Geçen
Deyimlerin Kazakça da İncelenmesi Meselesi – 184

KAZAK dilinin Tarihi oluşum dönemleri – Қазақ тілінің қалып-
тасу кезеңдері – 204

THE PROSESSES of formation and development of the Kazakh
language – 96

YAZILI anıtlardaki kazak dilinin tarihi (жазба ескерткіштерде-
гі қазақ тілінің тарихы) – 205

ЕҢБЕКТЕРІНІҢ ЕСІМДЕР АТАУЛАРЫ

Абай – 26

Ақмүрзин Сарсен – 141

Аманжолов Сарсен – 198

Ататүрік – 174

Аханов К. – 29

Ахметтану (Ахмет Байтұрсыұлы) – 32, 71, 191

Әбдіғалиева Т. – 206

Әбілқасымов Бабаш – 163

Әбілқасымұлы Б. – 43

Байтұрсынұлы Ахмет (Ахметтану) – 32, 71, 191

Бақтыгереева Ақұштап – 67, 118

Васильев Ю.И. – 178

Досмұхамедов Халел – 105, 111, 113, 143

Есенжанов Хамза – 114, 115

Жарылғасұлы Шернияз – 181

Жұбанов – 69

Жұбанов Есет – 82, 86, 159, 206
Жұбанов Қ. – 35, 190, 191
Жұмалиев Қажым – 101
Исатай – 196
Катанов Н.Ф. – 177, 192, 199
Кекілбаев Әбіш – 125, 132, 133, 134
Керейұлы Ақтан – 145
Кирилл – 211
Кыз Жибек – 183, 201
Қашқари Махмұд – 105, 143
Құтып – 2, 14, 16, 17, 18, 23, 24, 26, 142, 160
Мажитаева Шара – 156
Манкеева Ж. – 144
Махмұд бин Али – 144
Мефодий – 211
Молдағалиев Жұбан – 37
Мұхтар Әуезов – 60, 134
Мүсірепов Ғабит – 47, 59, 60
Нахдж әл-Фарадис – 49
Нәріков А. – 87
Нұрмұқанов Хайролла – 135, 137, 207
Оралбаева Н. – 30
Өтеміс қажы – 123
Өтемісұлы Махамбет – 64, 78, 175, 195, 196
Пересветов – 124
Пушкин А.С. – 72
Сарайи Саиф – 27, 32, 53
Серғалиев М. – 197
Сунчугашев Яков Иванович – 168

Сүлейменов Р.Б. – 17
Тайжанов Алтай – 103
Тоқай Ғабдолла (Тукай Ғабдулла) – 85, 157
Тукай Ғабдулла (Тоқай Ғабдолла) – 85, 157
Тілеужанов М. – 106
Ханифа Әбу – 84
Хорезми – 34
Хұсрау – 2,14,16, 17, 22, 23, 24, 25, 142, 160
Шарабасов С.Ғ. – 81
Шырын – 2,14, 15, 16, 17,18, 22, 23, 24, 25, 142,160
Ізтілеуов Т. – 91
Юдин В.П. – 19
Юнусалиев Б.М. – 46

ЕҢБЕКТЕРІНІДЕ АТАЛҒАН ЭТНОСТАР МЕН ТАРИХИ-ЖАҒРАПИЯЛЫҚ АТАУЛАРЫ

Абакан – 168	Монғол – 30, 48, 116
Ағылшын – 139	Ноғайлы – 145
Ақ Жайық – 118	Олонхо (Якутия) – 183
Алаш – 106	Орал – 109, 146
Алашорда – 106	Орта Азия – 147, 162
Алтайистика – 120	Орхон-Енисей – 90
Алтын Орда – 41, 58, 141, 174	Орыс – 139
Араб – 51, 73	Парсы – 51
Батыс Қазақстан – 16, 185	Россия – 171, 198
Башкирский – 194	Русский – 183, 201
Волго-уральский – 152	Самара – 171
Еуразия – 89	Славянский – 211
Жайық – 87	Түрецкий – 183, 201
Казахский – 71, 95, 117, 152, 171, 198, 201, 202, 203, 211	Түркі (тану) – 3, 4, 7, 11, 22, 25, 33, 42, 44, 46, 51, 88, 119, 120, 209, 127, 154, 157, 164, 165, 166, 177, 178, 179, 199
Казахстан – 153, 172	Түрік – 141
Көк бөрі – 33	Тюрко-монгольский – 91, 116
Қазақ – 1, 5, 8, 12, 13, 29, 30, 43 44, 47, 51, 55, 69, 75, 76, 86, 89, 93, 102, 138, 139, 141, 157, 163, 165-167, 186, 190 – 194, 197, 200, 206.	Тюркский – 178
	Хакасия – 168
	Хорезми – 34, 39

Қазақстан – 100, 140, 154	Шыңжан – 57
Қыпшақ – 7, 48, 77, 104, 189	Якутия (Олонхо) – 183
Қытай халық республикасы – 57	Якутский – 201
	* * *
Монгольский – 91	Kazakh – 96, 184, 204, 205
	Kırçak – 184

ЕҢБЕКТЕРІ ЖАРЫҚ КӨРГЕН ДЕРЕКТЕР КӨРСЕТКІШІ

А.С. Пушкин в культурной пространстве запада и востока: материалы межд. научно-практ. конф. Орал, 2006. – 72

Адабий гезети (Қырғызстан). 2002. 45

АЙНА: 2009. 29 қазан. – 126, 26 қараша. – 130;

Академик Р.Б. Сүлейменовты еске алу мақсатында ұйымдастырылған ғылыми конф.мақалалар жинағы. Алматы, 1994. – 17

Академик Қ.Жұмалиев және ұлттық рухани әлем: республикалық ғылыми-практ. конф.материалдары. Орал, 2008. – 101

Ақжайығын аңсаған азамат. Алматы, 2008. – 115

Ақтан Керейұлы және аймақтық әдебиеттану мәселелері: республикалық ғылыми-практ.конф. материалдары. Ақтөбе, 2010. – 145

«Актуальные проблемы диалектологии языков народов России»: межд.конф.. Уфа, 2013. – 13-14 сент. – 198

Ақын Ж. Молдағалиевтың 80 жылдығына орай өткізілген «Қазақ тілі мен әдебиеті мәселелері» атты республикалық ғылыми-практ. конф.материалдары. Орал, 2000. – 37

Алаш қозғалысы: теория, тарих, тағылым: Алаш партиясы және Алашорданың Батыс бөлімінің 90 жылдығына арналған Респуб.ғылыми-практ.конф.матер-ры. Орал, 2008. – 105

Алаш қозғалысы: теория, тарих, тағылым: респ.ғылыми-тәжірибелік конф. материалдары. Орал, 2010. – 143

Алтайистика және түркологиядағы кешенді зерттеудің өзекті мәселелері: Халықаралық конгресс материалдары. Кокшетау, 2009. 17-20 маусым. – 119

Ана тілі: 1995. 27 сәуір (№14). – 20; 2008. №47. 20 қараша – 112; 2012. – 14-20 маусым (№ 24). – 179; 2014. 27.II-5.III (№8). – 208, 22 мамыр. – 209.

«Ахмет Байтұрсынұлы және заманауи білім беру мәселелері» атты А.Байтұрсынұлының туғанына 140 жыл толуына арналған халықаралық ғылыми-теор.конф.материалдары. – Орал, 2013.11 сәуір. – 191

Ахметтану және қазақ филологиясының өзекті мәселелері: Ғылыми жинақ. Орал, 2005. – 71

Ахметтану тағылымдары: Республикалық ғылыми-теор.конф. материалдары. Алматы, 1998. – 32

Байырғы өркениеті: жазба ескерткіштер. Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 10 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Астана, 2001. – 42

Батыс Қазақстан жас ғалымдарының IV ғылыми конференциясына ұсынылған баяндамалардың тезистері / Қ.Жұбанов ат. Ақтөбе мемл. унив. – Ақтөбе, 1993. – 16

БҚҒА хабаршысы: 2006. №1-2. – 75; 2008. №1 – 2 (5). – 99, №3. – 104; 2009. №1-2. – 123; 2010. №3-4. – 133; БҚҒА

хабаршысы. 2012. №2. – 173; БҚГА хабаршысы. 2010. №3. – 149.

БҚМУ Хабаршысы: 2004.№4. – 68; 2007. №2. – 92; 2008. – №4. – 107; 2011. №3(43). – 159, №4 – 161

Вестник ВЭГУ (Уфа). 2009. №3(41). – 131, 2011. №4 (54). 170.

Вестник Северо-Восточного федерального университета имени М.К.Аммосова. 2013. №4. Т.10. – 203

Вопросы гуманитарных исследований (сб. науч. статей). 2007. №3. – 96

Ғ. Мүсірепов және әлемдік әдеби процесс: Ғылыми-теор.конф. материалдары. Алматы, 2003. – 59

Ғалым, ұстаз С.Ғ. Шарабасов және қазақ филологиясы мәселелері: конф. материалдары. Орал, 2006. – 81

Ғасырлар тоғысындағы түркі өркениеті: саясат, экономика және мәдениет: Халықаралық ғылыми-практ. конф. материалдары. – Орал, 2007. – 88

Гуманитарлық зерттеулер институты (ғылыми мақалалар жинағы). Ақтөбе, 2008. – 110

Дана. 2013. №3. – 195

Дін және құқық: Ақпараттық бюллетень. Астана, 2008. – 97

Егемен Қазақстан. 2009. 20 мамыр. – 121

Егеменді Қазақстан. 2007. 11 мамыр – 84

Әлем қазақтарының рухани сұхбаты: Халықаралық ғылыми-теор. конф. материалдары. Астана, 2008. – 113

әл-Фараби ат. Қазақ Ұлттық Университет хабаршысы. 2011.№1 (131). – 162

Еуразия қыпшақтары: тарих, тіл және жазба ескерт-

кіштері: халықаралық ғылыми теориялық конференция, материалдары. Астана: Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ, 2013. – 29-30 мамыр. – 189

Еуразиялық ойлауды қалыптастыру мәселелері: еуразиялық теңқұқылық: Халықаралық ғылыми-практ.конф. материалдары. Атырау, 2007. – 89

Ж. Баласағұн ат. Қыр.ҰУ Жарчысы. 2008. №4. – 102, 116

Жайық үні. 2006. 11 мамыр. – 79

Жалпы тіл білімі және түркі тілдерінің өзекті мәселелері: халықарадық ғылыми-теор. конф. материалдары. Астана, 2010. 21-23 желт. – 147

Жалын.1995. №3-4. – 25

Жаңа ғасырдағы Қазақстанның тілдік кеңістігі және әлемдік лингвистиканың өзекті мәселелер: халық. ғылыми конф. материалдары. – Алматы, 2008. – 100

Жаңа ғасырдағы түркітану: рухани құндылықтарды сақтау және зерттеу мәселелері атты халықаралық ғыл. тәжірибелік конф. Орал, 2009. – 120

Жаһандану үрдісіндегі қазақтардың материалдық емес мәдени мұралары: респуб. ғылыми конф.материалдары. Актау, 2013. – 2 наурыз. – 186

Жастар және ғылым: Жас ғалымдар мен аспиранттардың ғылыми мақалалар жинағы. Орал, 1997. – 27

«Жер-су атауларының тарихы мен бүгінгі жай-күйі» атты республикалық ғылыми-практ.конф.материалдары. Астана, 2013. – 27 қараша. – 185

Жұбанов тағылымы – VIII: Қазақстан түркі өркениеті мен тарихы тоғысында халықаралық ғылыми конф.материалдары. Ақтөбе, 2013. – 4-5 наурыз. – 190

Жұбанов тағылымы: Респуб. ғыл.-практ. конф. материалдары. – Ақтөбе, 2006. – 82

Жұбанов тағылымы: Халықаралық ғылыми теор. конф. материалдары. – 69

Заман Киргизстан: 2000. 30 тамыз. – 39

Заманауи қазақ қоғамын қалыптастырудағы жаңашылдық пен сабақтастық: тіл, мәдениет, білім мен ғылым мәселелері бойынша республикалық ғылыми-практ.конф. материалдары. – Орал, 2013. – 200

Зерде. 1995. №4. – 22

Информ биржа: 2007. 11 қазан. – 87; 2008. №2.10 қаңт. – 103; 2010. 7 ақп. – 136; 2011. 17 ақп. – 155.

Исатай мен Махамбет: ізденістер, зерттеулер, көзқарастар атты халықаралық ғылыми-теор. конф. материалдары. Орал, 2013. 27 мамыр. – 196

Исламская цивилизация в волгоуральском регионе: IV Международный симпозиум. Уфа, 2010. – 21-22 октября. – 152

Историко-культурное наследие Хакасии: материалы Международной научной конф., посвященной 85-летию со дня рождения доктора ист.наук, археолога Якова Ивановича Сунчугашева. Абакан, 2011. - 20-21 октября. – 168

IV Халықаралық түркологиялық конгресі материалдарының жинағы. – Қ.А.Яссауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, 2011. 13-14 мамыр. – 165

Ізденіс: 1995. №3. – 24, 1998. №3. – 34, 2002. № 4. – 53, 2003. – 61, 2013. №2 (1). – 187.

Қ. Жұбанов ат. Ақтөбе мем. унив. хабаршысы. 2007. №3. – 86

Қ. Жұмалиев және қазақ филологиясы мәселелері: Респуб. ғылыми-практ. конф. материалдары. Орал, 2006. – 74

Қазақ әдебиеттану ғылымы мен тіл білімі: жаңа бағыттары және оқытудың инновациялық технологиялары: аймақтық ғылыми-тәжірибелік конф. материалдары, 2013. – 27 наурыз. – 193

Қазақ мемлекеттілігі және түркі әлемінің тарихи-мәдени құндылықтары: Халықаралық ғылыми-тәжіриб. конф. материалдары. Шымкент, 2009. – 128

Қазақ мемлекеттілігі: жарқын бетбұрыс, жойқын ұмтылыс (1991-2011жж.): Халықаралық ғылыми-тәжір. конф. материалдары, 2011. 2 желт. – 158

Қазақ терминологиясының өзекті мәселелері: Республикалық ғылыми-практ. конф. материалдары. Астана, 2002. – 55

«Қазақ тіл білімі: тарих, тәжірибе, болашақ» атты халықаралық ғылыми-теор. конф. материалдары. Алматы, А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты, 2011. – 29 қараша. – 167

Қазақ тілі мен әдебиеті. 1995. №3 – 21, №8. – 23; 1998. №11-12. – 31; 2002. №11. – 52.

Қазақ тілі тарихы мен диалектологиясы. Профессор Б.Әбілқасымұлының 70 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-теор. конф. материалдары. Алматы, 2001. – 43

Қазақстан–2050 стратегиясы: «Мемлекеттік тіл және көптілді білім беруді дамыту мәселелері» респуб. ғылыми-практ. конф. материалдары. – Орал, 2013. – 188

Қазақстан жоғары мектебі. 2002. №3. – 50

Қазақстан тәуелсіздігіне – 10 жыл: бүгініміз және болашағымыз: Халықаралық ғылыми-теор. конф. материалдары. Ақтөбе, 2001. – 44

Қазіргі кезеңдегі педагог мамандарды даярлаудың өзекті мәселелері мен келешегі: халықаралық ғылыми-практ. конф.материалдары. – Орал, 2010. 22-23 сәуір. – 139, 142

ҚазҰУ Хабаршы. Филология сериясы: 2002: №5. – 49, 51; №6. – 47; №9. – 48; №18. – 54; 2003. №9. – 63; 2006. №4(94). – 78; №8-9(98-99). – 73; 2007. – №3 (102). – 95, №9 (108). – 91.

Көркем әдебиет тілінің өзекті мәселелері. С.М.Исаев оқулары: Халықаралық ғылыми-теор.конф. материалдары. Алматы, 2003. – 66

Көрнекті түркітанушы ғалым, филология ғылымдарының докторы, профессор Бабаш Әбілқасымовтың 80 жылдық мерейтойына орай «Қазақ тілінің тарихы мен түркітану мәселелері» атты ғылыми-теори.конф. материалдары. Алматы, А.Байтұрсынов атындағы Тіл білімі институты, 2011. – 4 қараша. – 163

ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарынның докторы, профессор М.С.Серғалиевтің 75 жылдығына арналған «Қазақ тілі – рухани негізіміз» атты республикалық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Астана, 2013. – 197

ҚР ҰҒА хабарлары. – 1994. – №6. – 18; 2003. – №6. – 56

ҚР ҰҒА Шығыстану орталығы. В.П. Юдин оқуына сәйкес өткізілген ғылыми конф.мақалалар жинағы. Алматы, 1994. – 19

Құтыптың «Хұсрау мен Шырын» поэмасының лексика-грамматикалық сипаты: монография. – Алматы: Арыс, 2013. – 14

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. – 2013. – №5(96). – 192

М. Әуезов және әлем әдебиеті: Халықаралық ғылыми-теориялық конф. материалдары. Алматы, 2003. – 60

Материалы международной научно-практ. междисциплинарной конф., посвященной памяти тюрколога, к.ф.н., доцента Ю.И.Васильева. – Дьаргыстай, 2012. – 29-30 ноябры, Уральск: Западно-Казахстанская гуманитарная академия, 2013. – 178

Махамбет поэзиясындағы ерлік пен елдік рухы және қазіргі дәуір: Халықаралық ғылыми-теор. конф. материалдары. – Алматы, 2003. – 64

Мәдени мұра: тарих, әдебиет, тіл, руханият атты респуб. ғылыми-тәжірибелік конф.. Орал, 2010. – 3-14 қаңт. – 148

«Мәдени ықпалдастық және өркениеттер бірлігі»: V Халықаралық түркология конгресі. – Түркстан – 2013. – 19-20 сәуір. – 199

«Межкультурная коммуникация как фактор консолидации современного российского общества: проблемы и пути развития»: халықаралық ғылыми-практ. конф.материалдары. – Уфа, 2011. – 12-13 апрель. – 169

Межкультурная коммуникация как фактор консолидации современного российского общества: проблемы и пути развития: Материалы межд. научно-теор.конф.. – Уфа, 2010. – 153

Мемлекеттік тіл – білім және саясат: Респ. ғылыми-практикалық конф.материалдары. – Орал, 2006. – 77

Мемлекеттік тіл – елге тірек. – Орал, 2000. – 36, 38

Мемлекеттік тіл саясаты және тіл мәдениетінің өзекті мәселелері: Халықаралық ғылыми-практ. конф.материалдары. – Орал, 2007. – 94

Мемлекеттік тіл саясаты: жаңа кезең мен жаңа міндеттер: III халықаралық ғылыми-практ.конф. – Орал, 2008. – 14-15 қазан. – 109, 146

Мемлекеттік тіл: терминология, іс қағаздары мен бұқаралық ақпарат құралдарының тілі (Қ.Жұбановтың 100 жылдығына арналған респ.ғылыми-практ. конф.). – Астана, 1999. – 35

Мемлекеттік тілдің мәртебесін арттыру – әрбір азаматтың парызы: Халықаралық ғылыми-теор.конф. материалдары. – Орал, 2006. – 76

Мемлекеттік тілдің теориялық және практ.мәселелері: Облыстық конф. мақалалар жинағы. Орал, 2006. – 83

Мемлекеттік тіліміздің бүгінгі жайы және даму болашағы: аймақтық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Орал, 2010. – 138

Мұхтар Әуезов және әлем әдебиеті: халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – 2010. - 24-қыркүйек. – 134

«Н.Ф. Катанов және түркология мәселелері» атты халықаралық-теориялық конференция материалдары. – Орал, 2012. – 30-31 мамыр. – 177

«Наука и Культура России» атты VIII халықаралық ғылыми-практ. конф.материалдарының жинағы. Самара: Самарский гос.университет путей сообщения, 2011. – 171

Наука и литература: Материалы XI Межд. научно-практ. конф., посвящ. Дню славянской письменности и культуры памяти святых равноапостольных Кирилла и Мефодия. Самара, 2014. 21-23 май. – 211

Нұрмұқанов оқулары: Республикалық ғылыми-тәжірибелік конф. материалдары. – Қарағанды, 2010. – 137

Образования и науки без границ – 2013: материалы IX межд.научно-практ. конф. – Польша, Przemesl, 2013. 7-15 дек. – 202

Орал өңірі: 1998. 28 наурыз. – 28; 2001. 12 маус. – 41; 2004. №134. – 67; 2005. 9 сәуір. – 70; 2006. 13 мамыр. – 80; 2007. 2 маус. – 93; 2008. 24 қаңтар. – 108, 10 сәуір. – 114, 16 қазан – 111, 27 қараша. – 98; 2009. 17 қырк. – 118, 12 қараша. – 125, 22 қазан (№119) – 122, 3 желт. – 124; 2010. 5 маус. – 151, 8 шілде – 140, 18 қараша. – 132, 16 желт. – 150; 2012. 19 сәуір – 182, 7 мамыр. – 174, 1 қараша. – 180, 16 желт. – 176; 2014. – №11. – 210.

Проблема формирования паритетного «Евразийства в контексте темы исламского ренессанса и философии поэзии Габдуллы Тукая» атты халықаралық ғылыми-практ. конф. материалдары. Орал, 2011. – 157

Профессор Н. Оралбаева және қазақ тіл білімінің мәселелері: Ғылыми-теор. конф. материалдары. Алматы: Абай ат. Ал.МУ, 1998. – 30

Профессор Х. Нұрмұқановтың 85 жылдық мерейтойына арналған «Сөз және шеберлік» атты респуб. ғылыми-теориялық конф. материалдары. Қарағанды, 2014. – 207

Сарсен Ақмүрзин және ұлы отан соғысы жылдарынан кейінгі қазақ руханияты: Облыстық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. Орал, 2010. – 141

«Современная филология в международном пространстве языка и культуры» атты халықаралық ғылыми-практ. конф. материалдар жинағы. Астрахань, 2011. – 172

Сохранение культурного разнообразия: шедевры юнеско на земле олонхо: межд. симпозиум. Якутск, 2012. – 183

«Теория и практика башкирской филологической науки и филологического образования»: Башқұрт филологиясы факультетінің 20 жылдығы мен Тюрксой халықаралық ұйымының 20 жылдығына арналған ғылыми конф жинағы. Уфа: М.Акмолла атындағы Башқұрт мемлекеттік педагогика университеті, 2013. – 8-10 қазан. – 194

Тәуелсіздік және мемлекеттік тіл: қазақ тілін оқыту мен оны іс жүзінде қолдану мәселесі. Орал, 2001. – 45

Тіл және мәдениет: тілдің антропо өзектік мәселесі: Профессор Ж.Манкееваның 60 жылдығына арналған ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы, 2010. – 144

Тілеужанов және қазақ филологиясы: республ. ғылыми-практ. конф. жинағы. Орал, 2008. – 106.

Тілтаным: 2001. № 3. – 39; 2003. № 1. – 58.

Түркі дүниесін зерттеу журналы (Стамбұл). 2013. ақп. – 205

Түркі дүниесінің рухани құндылықтары: халықаралық симпозиум. Түркия, Ескишехир. 2013. 4-8 қараша. – 204

Түркі әлемі: тіл, қоғам, мәдениет: халқыаралық-тәжірибелік конф. материалдары. Алматы, 2009. 26-27 мамыр. – 127, 129

«Түркі әлемі: түп бастауы, тарих, тіл, мәдениет тұтасығы» атты халықаралық түркологиялық симпозиум жинағы. Астана, 2011. – 164

Түркі өркениеті және «Тәуелсіз Қазақстан» атты халық. ғылыми-теориялық конф. материалдарының жинағы. Астана, 2011. – 154

«Үш тұғырлы тіл: бүгіні мен ертеңі» тақырыбында филология ғылымдарының д-ры, профессор Шара Мажита-

еваның 60 жылдық мерейтойына арнап өткізген респуб. ғылыми-практ. конф. материалдары. – Алматы, Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, 2011. 25 қараша. – 156

Ұлағат: 1996. №3. 25;1998.№1-2. – 33

Ұлт тағылымы. 2003. №4. – 62, 65

Ұстаз: 2007. №5(35). – 90

Филология ғылымдарының д-ры, профессор Т.Әбдіғалиеваның 70 жасқа толуына «Қазақ тілі – рухани өзегіміз» атты респ. ғылыми-теориялық конф.материалдары. – Астана, 2014. – 206

Филологияның өзекті мәселелері: К.Ахановтың 70 жылдығына арналған республикалық ғылыми-теориялық конференцияның материалдары. – Алматы, 1998. – 29

Фольклортанушы ғалым, филология ғылымдарының докторы, профессор Есет Жұбановтың туғанына 80 жыл толуына арналған «Эпос тілін зерттеудің өзекті мәселелері» атты халықаралық дөңгелек үстел материалдары. – Алматы, А.Байтұрсынов атындағы Тіл білімі институты, 2011. – 159

Хайролла Нұрмұқанов. Шығармалар. III томдық. – Қарағанды, 2010. – 134

ХІХ ғасыр және ХХ ғасыр Жайық алқабы ақындарының әдеби мұрасы: аймақтық ғылыми-теориялық конференция. Материалдары. – Ақтөбе, 2012. – 175

Шернияз Жарылғасұлы және ұлт-азаттық поэзия: республикалық ғылыми-теориялық конференция материалдары. Ақтөбе, 2012. 12-13 қазан. – 181

Шыңжаң дашу ілімі (Қытай халық республикасы). 2003. №1. – 57

Экономиканың бәсекеге жарамдылығы әлеуметтік-экономикалық мәселелер: Республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Орал, 2007. – 85

Языковые контакты Поволжья: VII международный симпозиум. Казань, 2008. – 117

Якутский героический эпос олонхо-шедевр устного и нематериального наследия человечества в контексте эпосов народов мира. Якутск, 2013. – 18-19 июня. – 201

Türkiat mecmuası. 2012 – Cilt:2 / Bahar – 184

Yom Tүрік дүниасы мәдениет журналы (YOM, Türk Dünyası Medeniyet Dergisi), 2011. – 166

БІРЛЕСІП ЖАЗҒАН АВТОРЛАР

Исина Ж.А. – 15

Қаржаубаева Г. – 173

Мамыр А. – 112

Нұғманова Ж. – 168

Нұртілеуова Ж. – 191

Садуақас Н. – 4

Тайжанов А. – 170

ҚЫСҚАРТУЛАР

Абай ат. ҚазҰПУ	Абай атындағы Қазақ Ұлттық Университеті
әл-Фараби ат. ҚазҰУ	Абай атындағы Қазақ Ұлттық Университеті
БАҚ	Бұқаралық ақпарат құралдары
БҚҒА	Батыс Қазақстан гуманитарлық академиясы
БҚМУ	Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университеті
Вестник ВЭГУ (Уфа).	Восточная экономико-юридическая гуманитарная академия (Академия ВЭГУ)
Ж. Баласағұн ат. Қыр.ҰУ	Жүсіп Баласағұн атындағы Қырғыз Ұлттық Университеті
ЗКГУ	Западно-Казахстанский государственный университет имени Махамбета Утемисова
ҚазҰУ. Хабаршысы. Филология сериясы	әл-Фараби атындағы. Қазақ Ұлттық Университеті. Хабаршысы. Филология сериясы
ҚР БҒМ	Қазақстан республикасының білім және ғылым министрлігі
ҚР ҰҒА Хабарлары	Қазақстан республикасының Ұлттық ғылыми академиясы Хабарлары
МОН РК	Министерство образования и науки Республики Казахстан
ҰҒА	Ұлттық ғылым академиясы
СВФН	Северо-Восточный федеральный университет им. М.К.Аммосова
ХҚТУ	Халықаралық қазақ-түрік университеті
МНПК	Международная научно-практическая конференция

Август – авг.
 Автор – авт.
 Ақпан – ақп.
 Аннотация – аннот.
 Апрель – апр.
 Бет – б.
 Библиография – библиогр.
 Бюллетень – бюл.
 Ғылыми тәжірибелік – ғыл.
 тәжірибелік
 Ғылыми-теориялық –
 ғыл.-теор.
 Декабрь – дек.
 Диссертация – дисс.
 Доклад – докл.
 Доктор – д-р
 Докторлық – докт.
 Дополнение – доп.
 Ежемесячный – ежемес.
 Желтоқсан – желт.
 Журнал – журн.
 Известия – изв.
 Институт – ин-т
 Казахстанская правда – Ка-
 захст. правда
 Канд. – кандидат
 Конференция – конф.
 Қазақ әдебиеті – Қаз. әдеб.
 Қала – қ.

Қаңтар – қаңт.
 Қараша – қ-ша
 ҚР Білім және ғылым мини-
 стрлігі – ҚР БҒМ
 Құрастырушы, құрастырған
 (дар) – Құраст.
 Қыркүйек – қырк.
 Қысқарту, қысқартылған –
 Қысқ.
 Маусым – маус.
 Межреспубликанский –
 межресп.
 Министерство образования
 и науки Республики Казах-
 стан – МОН РК
 Монография – моногр.
 Научно-практический (ая) –
 науч.-практ.
 Научный – науч.
 Ноябрь – нояб.
 Октябрь – окт.
 Опубликовано – опубл.
 Ответственный редактор –
 отв. ред.
 Отделение – отд.
 Публикация – публ.
 Расширенный – расш.
 Редактор – ред.
 Республика (лық)– респ.

Республика (нский) – респ.

Реферат – реф.

Рецензия – рец.

Сборник – сб.

Сентябрь – сент.

Серия – сер.

Симпозиум – симп.

Соавтор – соавт.

Совещание – совещ.

Соискатель – соиск.

Сокращение – сокр.

Составитель – сост.

Степень – степ.

Страница – с.

Тезисы – тез.

Том – т.

Труды – тр.

Учебник – учеб.

Февраль – февр.

Январь – янв.

МАЗМҰНЫ

Оқырмандарға.....	3
Филология ғылымдарының докторы, профессор Мұрат Бөкенбайұлы Сабырдың өмірі мен қызметінің негізгі кезеңдері.....	4
Профессор Мұрат Бөкенбайұлы Сабырдың ғылыми-педагогикалық, шығармашылық және қоғамдық қызметі туралы қысқаша очеркі.....	13
Филология ғылымдарының докторы, профессор Мұрат Бөкенбайұлы Сабырдың өмірі мен еңбектері туралы әдебиет.....	32
Профессор Мұрат Бөкенбайұлы Сабырдың еңбектерінің хронологиялық көрсеткіші.....	34
Мұрат Бөкенбайұлы Сабырдың оппоненттігімен қорғалған докторлық және кандидаттық диссертациялар.....	61
Мұрат Бөкенбайұлы Сабырдың жетекшілігімен қорғалған кандидаттық және магистрлік диссертациялар.....	62
Профессор Мұрат Бөкенбайұлы Сабырдың Республикалық және халықаралық ғылыми форумдарда жасалған баяндамалары.....	65

Көмекші құралдар:

Еңбектерінің әліпбилік көрсеткіші.....	79
Еңбектерінің есімдер атаулары.....	89
Еңбектерінде аталған этностар мен тарихи-жағрапиялық атаулары.....	92
Еңбектері жарық көрген деректер көрсеткіші.....	93
Бірлесіп жазған авторлар.....	105
Қысқартулар.....	106

Сабыр Мұрат Бөкенбайұлы
Биобиблиографикалық көрсеткіш

Техникалық редактор *Бельгибаева Г.И*
Кітапты беттеген *Альдибаев Б.Б*

Басылуға 30.09.2014 ж.
Таралымы 100 дана

ҚР БҒМ «Ғылым ордасы» РМК баспасы
Алматы қ. Шевченко көшесі, 28